

DE VERKOOP VAN DE HEERLIJKHEID EKE IN 1540

P. Donche

Inleiding

¹In het werk van F. DE POTTER & J. BROUCKAERT over de geschiedenissen van de gemeenten van de provincie Oost-Vlaanderen² wordt ook het dorp Eke behandeld. Betreffende de verkoop van de dorpsheerlijkheid Eke ten tijde van keizer Karel V door Antoon van Mortaigne aan Cornelis de Schepper worden geen archiefbronnen geciteerd.³ De geciteerde verkoopprijs van 26.000 gulden werd overgenomen uit het werk van DE LALAING, *Maldeghem la Loyale* (Brussel, 1849), p. 302. Maar dit werk vermeldt evenmin archiefbronnen hiervoor. Ook leggen de auteurs niet uit waarom zij 1540 als jaar van de verkoop opgeven terwijl bij de Lalaing nochtans een precieze datum '28 juni 1541' te lezen valt. Een tweede bron die zij opgeven, DE SCHOUTHEETE DE TERVARENT, *Histoire de la maison de Schoutheete* (St.-Niklaas, 1861), p. 79 vermeldt zo mogelijk nog minder over deze verkoop: enkel de naam van de verkoper Antoon van Mortaigne en een jaartal 1540 maar verder niets (dus zelfs niet de naam van de koper en al helemaal geen archiefbron). F. DE POTTER & J. BROUCKAERT namen van de ene auteur blijkbaar de verkoopprijs over, van de andere het jaartal.

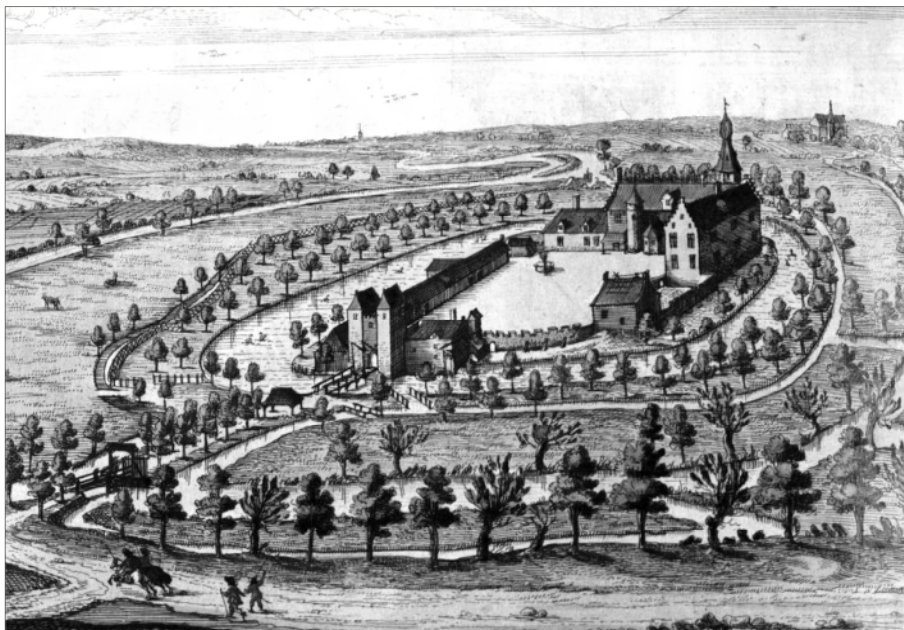
Nochtans bestaan er meerdere authentieke archiefstukken die op de meest direct mogelijke manier met deze verkoop te maken hebben. Zij bevinden zich wel verspreid over verschillende archiefreeksen: het archief van de Raad van Vlaanderen (Rijksarchief te Gent), de Wetachtige Kamer van Vlaanderen en de baljuwrekeningen (Brussel, Algemeen Rijksarchief, Rekenkamers) en het Algemeen Familiefonds, Familiearchieven de Pélichy en Desmanet de Biesme (Rijksarchief te Gent) tot zelfs in de universiteitsbibliotheek van Uppsala (Zweden). In de eerste vindt men één van de twee (voor elke partij één) originele en gelijktijdig gemaakte koopcontracten, voorzien van de handtekeningen van beide partijen, in de tweede het denombrement dat Cornelis de Schepper over zijn aankoop van de heerlijkheid indiende bij het leenhof en waaraan zijn zegel hangt en de betalingen van de tiende penning en het verhefgeld, in de derde een zeer lange ratificatieakte betreffende deze verkoop opgesteld door de baljuw en leenmannen van het leenhof van de Oudburg van Gent en een inschrijving in een leenregister en in de vierde een brief van de Cornelis de Schepper waarin

¹ Gebruikte afkortingen: ARA: Algemeen Rijksarchief, Brussel, RAG: Rijksarchief te Gent, RK: Rekenkamers; RvVl: Raad van Vlaanderen.

² F. DE POTTER & J. BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, 1ste reeks, arrondissement Gent* 2de deel, Gent, 1864-1870.

³ Er wordt enkel een akte geciteerd van enkele jaren later en die betrekking heeft op twee kleinere leengoederen (afhangend van de leenhoven van Dendermonde en Ayshove).

hij zijn aankoop enthousiast beschrijft.⁴ De meeste van deze documenten kwamen tot stand binnen een tijdspanne van zes maanden.

Het kasteel van de heerlijkheid Eke, 100 jaar na de aankoop door Cornelis de Schepper (A. SANDERUS, Flandria Illustrata, 1641-1644, detail).

Een leenregister van de Oudburg van Gent waarin (het hoofdbestanddeel) van de heerlijkheid beschreven wordt daterend van na de verkoop is blijkbaar niet meer bewaard. In het Algemeen Rijksarchief, Rekenkamers zijn er voor de Oudburg van Gent leenregisters van 1468, 1473, 1503-04 en een ongedateerd register in een 17de-eeuws geschrift, maar dat bleek na inspectie een kopie te zijn (met beknoptere tekst) van het leenregister 1503-04.⁵ Ook voor (het gedeelte onder) het leenhof van Dendermonde bleken geen leenregisters bewaard voor de periode kort na de aankoop. Voor het gedeelte onder de heerlijkheid van Ayshove vonden we wel een beschrijving

⁴ Allicht is deze akte, die in de tekst zelf *lettren van toecompsten ende ratifficatie* wordt genoemd, het 'schriftelijk bewijsstuk' zoals vermeld in R. OPSOMMER, "Omme dat leengoed es thoochste dinc van der weerelt". *Het leenrecht in Vlaanderen in de 14de en 15de eeuw*, Brussel, 1995, 2 vols., II, p. 553: 'een uitvoerig relaas ... van het volledige schijnproces van onterving en inerving ... dat zich voor het leenhof heeft afgespeeld'.

⁵ In 1503-04 was de heerlijkheid Eke in bezit van Antoon (senior) van Mortaigne, de vader van Antoon (junior) die later de heerlijkheid verkocht aan Cornelis de Schepper. De namen van de achterleenhouders in 1503-04 (*Jo(annes) Passcharis, Roeland vander Zype, Willem de Deerc, Kerstiaen van de Walle, Jan de Veerwere, Pieter van Coppenholleen Jan Sersanders*) vindt men onveranderd terug in de 17de-eeuwse kopie.

in een leenregister uit 1554, nog steeds door Cornelis de Schepper. In de inventarissen van de Rekenkamer van Vlaanderen, bewaard te Rijsel (Archives Départementales du Nord, Série B, Chambre des Comptes, Lille (Fr.)) zijn geen leenregisters voor de genoemde leenhoven bewaard.

Alle gevonden documenten samen geven wel veel informatie over de heerlijkheid en de hele procedure van de verkoop van een heerlijkheid met hoge rechtsmacht. Dit wordt hierna behandeld en in bijlagen worden de akten in extenso gegeven.

Verkopers en kopers

De verkopers waren: jonkheer Antoon van Mortaigne, gezegd van Pottelles, heer van Eke en zijn echtgenote Margareta van der Mote, dochter van Vastraerd.

De kopers waren *mer*⁶ (ridder) Cornelis Scepperus en zijn echtgenote Elizabeth Donche.

Cornelius de Schepper (Scepperus) was geboren te Duinkerke of Nieuwpoort op 18 december 1501 als enige zoon van Andries en Gislana de Chivoire. Na het overlijden van zijn beide ouders werd hij opgevoed door zijn oom die pastoor was in Ekelsbeke (N.-Fr.). Deze stuurde hem naar de universiteit van Parijs, waar hij afstudeerde als *primus in promotione*. Hij koos voor een diplomatieke loopbaan die hem aan alle hoven van Europa en tot bij de Turkse sultan in Constantinopel bracht. Hij werd lid van de keizerlijke Raad van State en zijn Geheime Raad en schatbewaarder. Hij overleed tijdens een bezoek aan Antwerpen in 1555 en werd met zijn echtgenote begraven in de kerk van Eke.

Elizabeth Donche was geboren te Lo bij Veurne ca 1495/98 en dochter van Pieter, raadspensionaris van Lo en Jacoba van den Clichthove. Zij had uit een eerste huwelijk met Pieter Laurijn (zoon van Jeronimus, heer van Water-vliet), meester in de rechten, schepen van het Brugse Vrije, ° 7.12.1489, †Typ hier uw vergelijking. 27.2.1522, met wie ze gehuwd was tussen 1.9.1516 en 31.8.1517, drie kinderen: nl. 1) Jeronimus Laurijn, meester in de rechten, kanunnik en apostolisch protonotaris van St.-Donaas Brugge, 2) Matthijs, heer van Leestkens, schepen (sinds 1546) en burgemeester van het

⁶ *Mer* of *M'her* is een afkorting voor *mijnheer*, de aanspreektitel van een ridder. 'Ridder' was in die tijd een persoonlijke, niet erfelijke titel, maar met een groot prestige. De titel had toen al geen militaire connotatie meer en heeft dus met een middeleeuwse ridder (een in de krijgskunst opgeleid persoon) enkel nog de benaming gemeen. In de 17de eeuw daalde het prestige van een riddertitel sterk omdat deze te kwistig werd uitgedeeld. Later werd het een adellijke erfelijke titel.

Brugse Vrije, †1.12.1592, 3) Catharina, †8.6.1556. Als weduwe woonde ze met haar kinderen te Brugge in de Nieuwstraat in het Hof van Beveren bij haar schoonbroer de humanist Mark Laurijn.

Zij hertrouwde op 6 december 1528 te Brugge O.L. Vrouw met Cornelius de Schepper.

Op het ogenblik van de aankoop van de heerlijkheid Eke hadden ze samen twee kinderen: Anna de Schepper (geboren in 1529, 30 of 31, †4.12.1616) en Cornelius junior (geboren in november 1532). Zij waren gehuwd in gemeenschap van goederen.

Voor de biografie van Cornelius de Schepper en Elizabeth Donche verwijzen we naar onze uitgebreide opzoekingen die we publiceerden tussen 2000 en 2009 in een aantal tijdschriften en boeken.⁷

Het voorwerp van de verkoop, de verkoopsom

De verkoop betrof:

- de heerlijkheid van Eke, bestaande uit drie lenen:
 - het hoofdleen, afhankelijk van het keizerlijk leenhof Oudburg van Gent;
 - een leen afhankelijk van het leenhof van Dendermonde;
 - een leen gehouden van de heer van Mastaing van zijn leenhof Ayshove.
 - vijf andere stukken, geen deel van de heerlijkheid van Eke en optioneel in de verkoop maar door de koper aanvaard voor de som van 3.000 karolusgulden.

Voor dat alles werd een koopsom van 26.000 karolusgulden overeengekomen. Daarboven (vermeld in de ratificatieakte) waren nog een reeks

⁷ P. DONCHE, 'Cornelius Duplicius de Schepper, diplomaat van keizer Karel V, staatsraad van de Nederlanden en zijn echtgenote Elisabeth Donche', in: *Westhoek, tijdschrift voor Geschiedenis en Familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek* 16 (2000), nr. 2-3, pp. 58-128 (met exhaustieve literatuurlijst van alle eerder verschenen publicaties over de Schepper);

IDEM, 'De diptiek De Schepper-Donche en de portretten van Elisabeth Donche', in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge CXXXVII* (2000), nr. 1-2, pp. 47-65 (op internet: www.rootsweb.ancestry.com/~belufgs/biblio/GB01.pdf);

IDEM, 'SCHEPPER, de, Cornelius Duplicius, diplomaat van Karel V, staatsraad van de Nederlanden', in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, Brussel, Paleis der Academiën, XVI (2002), kol. 671-677;

IDEM, *Geschiedenis en genealogie van de familie Donche, 1365-2004* Berchem-Antwerpen, 2004, hoofdstuk 6: "Cornelius Duplicius de Schepper, diplomaat van keizer Karel V, Staatsraad van de Nederlanden en zijn echtgenote Elisabeth Donche", pp. 285 – 372;

IDEM, 'Wapenheraut Cornelius Gailliard over diplomaat Cornelius de Schepper, anno 1555', in: *Biekorf*, CIX (2009), nr. 4, pp. 346-349.

andere kosten ten laste van de koper, zoals de kosten voor de eigenlijke verkoop (het *erfven ende onterfven*), de vergoedingen voor de baljuw en leenmannen, belastingen allerhande zoals tiende penningen⁸, verhefgelden,⁹ kamerlinggelden,¹⁰ het lichten van de oorkonden en de recepissen (ontvangsbewijzen). Daar bovenop kwam nog de gift van een gouden ketting door de koper aan de echtgenote van de verkoper en waarvan de waarde op 200 karolusgulden was geschat. Al deze andere kosten beliepen ongeveer 4.000 karolusgulden, samen dus 30.000 karolusgulden.

De karolusgulden was een gouden munt die voor het eerst werd aangemunt in 1521 en nog tot 1556 (troonsafstand keizer Karel V). De munt mat 23 mm in diameter en woog 2,91 gram. Op de voorzijde stond een geharnaste buste van de keizer met regalia, op de keerzijde het wapen van de keizer op een tweekoppige adelaar. In 1540 werd ook een zilveren karolusgulden geslagen.¹¹

Gouden karolusgulden (geslagen 1521 - 1556).

⁸ Overdrachtsbelasting van 10% op de verkoopprijs voor de vorst, in eerste instantie te betalen door de verkoper, maar het koopcontract kon hiervan in onderling akkoord afwijken en de koper de tiende penning doen betalen (zie R.OPSOMMER, *Het leenrecht ...*, II, p. 538, 540). Uiteraard zal de koper dan een lagere verkoopprijs bedongen hebben ter compensatie.

⁹ Kosten voor het verheffen van het leen door de nieuwe eigenaar.

¹⁰ Verplichte gift aan de kamerling van een leenheer door de leenman die zijn eed van trouw aan hem aflegt.

¹¹ De gouden karolusgulden werd op verscheidene plaatsen geslagen maar vooral in de muntateliers van Antwerpen (1.740.228 stuks) en Brugge (702.113), naast ong. 150.000 in een zestal kleinere steden samen. De zilveren karolusgulden met zelfde waarde (de naam was daarmee een soortnaam geworden) had een diameter van 38 mm (later 34) en een gewicht van 22,86 gram. Hiervan werden er wel veel minder geslagen want deze munt sloeg niet aan bij de handel. (B. VAN BEEK e.a., *Geld door de eeuwen heen. Geschiedenis van het geld in de Lage Landen*, Amsterdam, 1984, pp. 80-93; H. VANHOUDT, *De munten van de Bourgondische, Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden en van de Franse en Hollandse Periode 1434-1830*, Heverlee, 2015, pp. 132-134, 154-157.)

De 26.000 karolusgulden die voor de koop van de heerlijkheid Eke van eigenaar wisselden waren dus meest waarschijnlijk nog gouden munten. Samen wogen ze dus 75,66 kg. Daarin zat 44 kg puur goud en 23 kg puur zilver.¹² 44 kg goud heeft een volume van 2,291 dm³, 23 kg zilver 2,19 dm³ of, plastisch voorgesteld, van beide edele metalen telkens méér dan twee één-literflessen vol ...¹³

Met alle bijkomende kosten nog te zijnen laste, betaalde Cornelis de Schepper uiteindelijk 30.000 karolusgulden. Welke koopkracht we ons daar concreet bij moeten voorstellen laat zich als volgt bepalen: in 1550 bedroeg het dagloon van een metselaar (een gekwalificeerd vakman) 0,5 pond parisis. Een karolusgulden was 2 pond parisis. 30.000 karolusgulden waren dus 60.000 pond parisis of 120.000 daglonen van een metselaar. Aan een werkweek van zes dagen per week (na aftrek van kerkelijke feestdagen, nog iets meer dan 300 dagen per jaar), was dit dus het equivalent van 400 jaarinkomens van een metselaar.

Analyse van de eigentijdse documenten

a. Het verkoopcontract (20 december 1540)

De heerlijkheid Eke

De rechten (f° 2, art. II) die de heer van Eke had in elk van zijn drie volle lenen bestonden uit:

Rechterlijke macht: de drie graden van rechtspraak: *nedere* justitie (bevoegdheid in notariële akten zoals testamenten, erfenisverdelingen, opstellen van verkoopakten), *middele* justitie (rechtspraak in gewone criminele en civiele zaken) en *hoge* justitie (recht op veroordeling en het doen uitvoeren van de doodstraf).

Qua bestuurlijke rechten mocht hij een baljuw aanstellen (ambtenaar die in de eerste plaats de overheid vertegenwoordigde), een onderbaljuw, een prater (ambtenaar aangesteld voor de inning van een jaarlijkse heffing in natura of geld), een hof van leenmannen (bestuurscollege voor feodale zaken), een volle vierschaar van zeven schepenen (bestuurscollege voor niet-feodale zaken).

¹² De munt was gemaakt van een legering waarin 58,3 % goud en 31,3 % zilver zat

¹³ Zuiver goud heeft een soortelijk gewicht van 19,2 kg/dm³, zilver 10,5 kg/dm³.

Qua financiële rechten beschikte de heer over wandelkoop (belasting wanneer een eigendom door verkoop in andere handen overging), tiende penning (jaarlijkse afdracht van 10% van de landbouwopbrengsten), beide zowel op *erfve* (niet-leengoederen) als op *lenen* (leengoederen) die hetzij fysiek gelegen waren binnen de drie volle lenen of ervan gehouden in achterleen, doodkoop (belasting op de waarde van een onroerend goed dat n.a.v. een overlijden in andere handen overging), alle vormen van beste hoofden (belasting in natura : het beste stuk van de persoonlijke bezittingen van een nalatenschap), boeten, confiscaties, *bastaerds en stragiers goed* (de bezittingen van bastaarden (personen geboren buiten een wettig huwelijk) of van vreemdelingen (*stragiers*: (F) *étrangers*) die zonder nazaten waren overleden viel de heer toe), *vrye vogelrije ende visscherye* (alleen de heer mocht jagen op vogels en vissen), opleggen van een verbanning (tot 50 jaar) uit de heerlijkheid en/of uit het graafschap Vlaanderen.

De heerlijkheid van Eke strekte zich uit (f° 2e, art. III) over de hele parochie Eke en verder nog over een groot deel in de parochies Nazareth, Asper en Zevegem en telde op dat ogenblik (1540) ongeveer 180 huizen.

Het eerste leen (art. V) was het belangrijkste en was met de *mote* (terp waarop het kasteel (Hof van Eke) stond), de *meersen* (natte weiden), landen en wateren, groot (volgens een oud denombrement) 22 bunder (29,2 hectare)¹⁴ waaronder:

- een meers (f° 2v-3, art. VI-IX) gelegen achter het Hof van Eke tussen de nieuwe en oude Schelde, groot 14 bunder, 2 dagwand en 138 roeden (19,5 ha) met als pachters:
 - de weduwe van Clement Massel (genaamd *Dachterhyselt*, 8 bunder 428 roeden);
 - Jacob vanden Dorpe (genaamd *Voorderhyselt*, 5 bunder 794 roeden, voorheen verpacht aan Laureins vander Leyen);
 - Olivier Vincke (een klein hoekje van 266 roeden gelegen noord van het Hof van Eke, genaamd 't Scildekin).
- een vierkant stuk meers (art. X), ten oosten van poort van Hof van Eke, genaamd den Bogaert, met een streep ervan liggend op de andere zijde van de Oude Schelde, genaamd 't Schoerkin, samen 6 dagwand houde mate, gepacht door Loys Bultinck.
- de rest van de 22 bunder (zoals vermeld in het oude denombrement) wordt verondersteld te gelegen te zijn in de *mote*, walgrachten, singelen, dreef, de plaats waar de molen op staat en dergelijke ...

¹⁴ Bunder: oppervlaktemaat. in de Oudburg van Gent gelijk aan 900 roeden. Één roede was 14,75 m². Een bunder was 4 dagwand (de oppervlakte die een landbouwer in één dag kon omploegen (omwandelen)). Zie: (red.) J. ART, *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente, deel 3a, hulpwetenschappen*, Gent, 1995.

- de vrije jacht op vogels en vissen in de Oude Schelde (f° 3v, art. XII) vanaf de kerk van Eke en zo stroomafwaarts voorbij de Nederstraat in de grote meers van Eke tot aan de visserij van Gavere was verpacht aan (de al eerder genoemde) Olivier Vincke.
- de windmolen (art. XIII) in goede staat en in steen was gepacht door Adriaan Ronsse.
- een stuk land (art. XIV), genaamd 't Scoonmerscelkin, 6 dagwand groot was verpacht aan Adriaan van der Schelden.
- (art. XV) de mote met de huizen daarop staande, de walgrachten, de singel rondom de mote met diverse soorten fruitbomen, de dreef en de vierscaere (de heerlijkheid Eke had dus een gebouw specifiek dienstig tot vergaderplaats van de schepenbank, iets wat nergens anders zijn gelijke had: wanof dier ghelycke buuten te lander nieuwers gheen en staet). Ook de kerkelijke juwelen in de kapel van het hof, ten gebruike van de bezitter van de heerlijkheid wordt hier gerekend als deel van de heerlijkheid.

(f° 4) Voor de heerlijke renten welke de heerlijkheid toebehoorden, wordt verwezen naar het 18de en 19de artikel, samen met deze van de twee volgende lenen die bij de heerlijkheid Eke horen.

Het tweede leen (art. XVI) (dit leen was gehouden van het leenhof van Dendermonde) was een *helftwinning* (d.w.z. de helft der landbouwopbrengsten kwam de heer toe), was ongeveer 5,5 bunder groot en bestond uit grasland in de grote meers van Eke. De laten dienden het gras te maaien, te hooien en de helft van het hooi eerst naar de heer thuis op zijn hof te brengen vooraleer zij de andere helft mochten in bezit nemen en wegbrengen. Die helftwinning was verpacht aan (opnieuw) Olivier Vincke.

Het derde leen (f° 4-4^v, art. XVII) (dit leen was gehouden van de heer van Mastaing van zijn leenhof Ayshove), was genaamd *den Hollandt* en lag langsheen de Schelde en bestond uit meersgrond, groot 10 bunder en 293 roeden. Hiervan was al de *traghelere* (d.i. het jaagpad, een pad voor boottrekkers) van vijf voet breed langs de Schelde afgetrokken. Dit alles was eertijds opgemeten door een gezworen landmeter Joos Martins. Het was verdeeld in drie stukken:

- 2 bunder 780 roeden was verpacht aan Lieven van Beke, Hendrik de Mersman, zijn zoon Raas en Adriaan vander Triest;
- het middelste stuk, groot 3 bunder 733 roeden was verpacht aan Gillis Heyse, gezegd de Maerscalck en zijn zoon Hendrik;
- 3 bunder 580 roeden was verpacht aan Vincent en Martin Dannins.

Hierna (art XVIII) volgt de beschrijving van de renten van de heerlijkheid, één in klinkende munt, de andere in natura: *cappoenen* (d.z. gecastreerde hanen), hoenderen, ganzen, broden, gerst, rogge en ruwe haver die de laten jaarlijks dienden te leveren op het Hof.

(art. XIX) De inkomsten van wandelkopen, verhefgelden, doodkopen, beste hoofden, boeten, confiscaties e.d. mochten geschat worden op 12, 16 of 20 groten jaarlijks, maar in sommige jaren hadden die wel tot 30 of 40 pond groten opgebracht.

(art. XX) De *vrije voglerie* bestond uit enerzijds *petryseringhe* (jacht op patrijzen) en was verpacht aan Martin Maes voor 10 koppels patrijzen jaarlijks, anderzijds uit de *aentvoglerije* (*aent* = eend). De eendenjacht was in twee gebieden (allicht Scheldegebieden) opgedeeld: van de kerk van Eke *nederwaert* en *upwaert*. Het eerste gebied was verpacht aan Kerstiaen Lampsins voor 24 vogels per jaar, het tweede aan Gilis en Adriaan Heijse, Andries de Harde en Zeger vanden Berghe eveneens voor 24 vogels jaarlijks, samen met de *visscherije* (van *Lanckmeerch upwaert*).

(art. XXI) Binnen de woonst van de heer van Eke was er een kapel. De diverse ornamenten en kerkelijke juwelen die samen op een waarde van 100 karolusgulden werden geschat, waren eertijds door de heer van Eke aan de kerk geschonken, maar ze bleven wel gereserveerd voor gebruik in de kapel en mochten deze niet verlaten, verkocht worden of op andere manier verwijderd.

De gelijktijdig verkochte goederen, geen deel van de heerlijkheid

(f° 5^v) Hierna volgen de andere goederen die gelijktijdig verkocht werden, maar zelf geen deel uitmaakten van de heerlijkheid maar voor de heer van Eke wel *propice ende commodieux* waren (voordelig en handig).

(art. XXII) Vooreerst een leen, gelegen oost van het Hof van Eke, gehouden van het hof van Heusden (zelf gehouden van het burggraafschap van Gent), genaamd het leen *vanden Berghe*, bestaand uit meersen en zaailand, groot 10 of 11 dagwand en met een heerlijke rente verpacht aan Loys Bultinck.

(art. XXIII) Vervolgens een leen, eertijds gekocht door de heer van Eke van een Willem de Clerck, gehouden van het hof van Eke, zijnde een rente van 5 pond parisis en een halster haver jaarlijks (met recht op doodkoop, wandelkoop en tiende penning). Daarnaast ook schooftienden verpacht aan Anthuenis de Key.

(f° 6, art XXIV) Vervolgens zeven partijen bos, samen ongeveer 5 bunder groot:

- een oud bos tussen de *Ronckenburch* en het land *vanden Berghe*;
- een bos achter de hofstede van Philips sKeukeleeren in drie naast elkaar liggende stukken, samen een bunder groot;
- een bos genaamd de *Merrebosch* van ongeveer drie dagwand groot, in Eke *ten Heede* door de eerste straat op de zuidzijde waar men het heet *de Scraghe*;
- een bos waar de dreef naar het tiendland doorloopt van ongeveer 3 dagwand;
- nog een bos ten westen van het vorige van ook 3 dagwand;
- nog een bos van een half bunder langs de straat en ten westen grenzend aan *sBeerslandt*;
- noch een bos aan de andere kant de straat van één dagwand grenzend ten noorden aan de *Haselmeere*.

Dit alles samen was verpacht aan Jan van de Walle, zoon van Kerstiaen.

(art XXV) Verder waren er nog zes erfelijke cijnsrenten op de hofsteden van Maarten vander Leyen, Frans van Oosthende, Jan de Blye, Lieven van Oesthende (in de *Boschstraete*) en Olivier Vincke en dezelfde voor een halve bunder naast zijn hofstede.

(f° 6^v-7, art XXVI-XXX) Tenslotte nog diverse stukken erfgrond (d.i. niet-leengrond) zijnde negen en half bunder zaailand, verpacht aan:

- de weduwe van Andries van de Walle en haar zoon Antoon, genaamd de *Eeckenenbuelck* en een ander stuk aan de vierschaar, samen 6 dagwand groot;
- Pieter de Key, ook zes dagwand bij de vierschaar en de molen;
- Loys Bultinck, een gemet land genaamd de *Aschoep*, dat hij kort te voren kocht van Michiel de Block en gelegen was nabij de hofstede van Andries van de Walle. Daarnaast nog tien dagwand, genaamd *'t landt vanden Berghe*, een bunder genaamd de *Truncheecken*, twee bunder en 14 roeden aan de molen;
- Lieven van Oesthende, twee gemeten land nabij zijn hofstede aan de *Bosstraat*, achter de molen.

(art. XXXI) De koopsom van 26.000 karolusgulden diende in zijn geheel op de verkoopdag betaald te worden of uiterlijk acht dagen daarna. De kosten verbonden aan de koop waren ten laste van de koper: de gespecificeerde som wordt immers *zuuver ende vry ghelt* genoemd.¹⁵

¹⁵ Zie R. OPSOMMER, *Het leenrecht* ..., II, p. 433.

(f° 7-7^v, art. XXXII-XXXV) Een aantal erfrenten bleven nog ten laste van de koper:

- een rente van 12 karolusgulden jaarlijks aan jonkvrouw Antonine Heymans, weduwe van Ghyselbrecht Bost te Aalst;
- een rente van een halve kapoen¹⁶ jaarlijks aan Willem van Vaernewyck en twaalf penningen parisis aan de kerk van Nazareth.

(art. XXXVI) Afsproken was ook dat de verkoper nog alle opbrengsten van pachten, renten en andere baten van het lopende jaar tot en met Kerstavond 1540 zou behouden en insgelijks deze waarvan de betalingen pas in 1541 gebeuren maar die betrekking hebben op 1540.

(art. XXXVII) Ook was afsproken dat de koper nog alle bestaande pachtcontracten diende aan te houden tot hun einddatum.

(f° 7v-8, art. XXXVIII-XXXIX) De verkoper dient de koper te verzekeren dat

- zijn feodaal erfgenaam de verkoop niet zal betwisten;
- zijn echtgenote geen recht op bijleving meer zal pretenderen.

(art. XL) De verkoper moet de koper al het heerlijkheidsarchief en de stukken m.b.t. de andere verkochte goederen aan de koper overdragen (*alle de boucken, lettren, tytlen ende munimenten der voorseide heerliche ende vercochte partien anclevende*).

(art. XLI) Ingeval de verkoop zou ontbonden worden t.g.v. de uitoefening van een naastingsrecht,¹⁷ zal aan de koper een som van 600 karolusgulden gegeven worden.

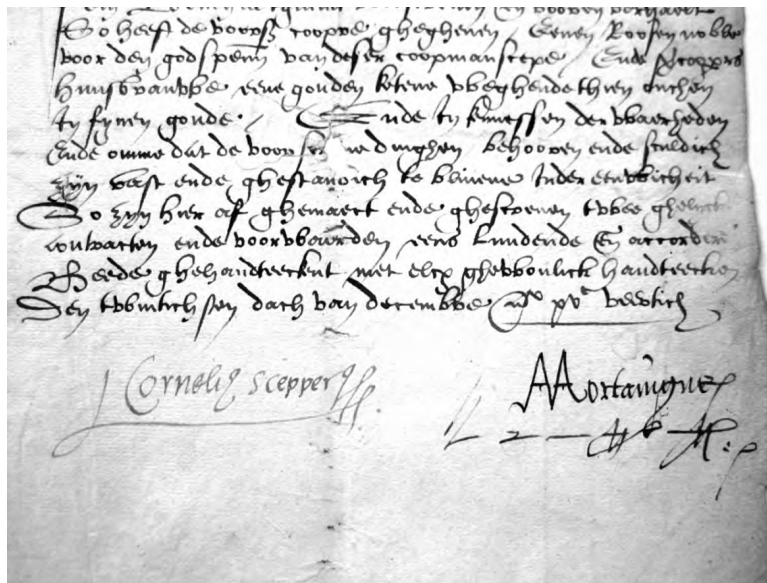
Tenslotte noteerde men dat de koper nog een *roosen noble*¹⁸ als *godspenning*¹⁹ in deze verkoop gaf en aan de echtgenote van de verkoper een

¹⁶ Kapoen : gecastreerde haan.

¹⁷ Onder *naasting* wordt het recht verstaan, dat bloedverwanten van een verkoper van een leengoed hadden om het verkochte leen te *naasten*, d.w.z. het eigendomsrecht op te eisen indien zij konden aantonen dat ze volgens de feodale verwantschapsstructuren dichter verwant waren aan de verkoper dan de koper. Op deze manier kon men beletten dat een leen uit het familiepatrimonium verdween. De koper had hiertegen geen verhaal maar werd natuurlijk wel schadeloos gesteld voor de koopsom en alle gemaakte kosten.

¹⁸ Voor de waarde van een *roosen noble*, zie: *Ordonnancien, statuten, edicten en(de) Placcaten*, ... Gent, Jan van den Steene, 1562, p. 490: *Ordonnance generale touchant le cours et mise des pieches d'or & d'argent evaluez ... le XIJ jour de lung, l'an M.D.XXXIX*, p. 491: *Le Carolus d'or de LXXXIIIIJ au marcq, pour vingt patars ... Le Noble à la Rose de XXXIJ au marcq, pour quatre Florins cing patars* Met florijn

ketting van fijn goud, 10 ons wegend. En dat er van het koopcontract twee eensluitende akten in schrift waren gesteld, beide door koper en verkoper ondertekend op 20 december 1540.

Laatste bladzijde van het koopcontract met de handtekeningen van koper en verkoper.

b. Het denombrement voor het deel van de heerlijkheid Eke afhankelijk van de Oudburg van Gent (26 februari 1541 (n.s.))

Een denombrement is een document van financiële aard: het gaat om een (verplichte) aangifte door de nieuwe leenhouder van zijn nieuwverworven leengoed aan de baljuw van het leenhof waar het goed van afhangt, zodat deze de verschuldigde overdrachtsbelasting kan bepalen en vorderen. Dit moest binnen de 40 dagen na het afleggen van de manschap aan de baljuw overgemaakt worden.²⁰

Dit veeleer beknopte document reikt t.o.v. het koopcontract toch nog enkele extra detailgegevens aan betreffende de rechten: zo lezen we dat aan het

(genoemd naar Florence in Italië) of gulden, wordt hier de karolusgulden bedoeld. *Patar* = stuiver, 1/20ste van een gulden. *Der roosen noble* was dus 4 ¼ karolusgulden.

¹⁹ Gift voor de kerk of de armen. (Godspenning wordt ook gebruikt in de betekenis van een premie van hoger bod in een openbare verkoop en in de aanbesteding van deverpachting van accijnsbelastingen, maar dit is hier dus niet van toepassing.) Over de godspenning bij verkoop van lenen zie ook: R. OPSOMMER, *Het leenrecht* ..., II, pp. 433-434.

²⁰ R. OPSOMMER, *Het leenrecht* ..., II, pp. 684-595.

leengoed ook behoorden “kerkgeboden en voorgeboden”, dit zijn resp. het recht van afroeping in de kerk van zekere rechterlijke handelingen, i.h.b. de verkoop van onroerende goederen en het recht van uitvaardigen van ordonnanties (gebods- of verbodsbepalingen). De hoge justitie omvatte ook “dagwaarheden, jaarwaarheden en oogstwaarheden”, dit zijn periodieke, openbare gerechtszittingen waarop door de mannen uit het rechtsgebied overtredingen, die sinds de laatste “waarheid” aan het gerecht nog onbekend waren gebleven, bekend konden worden gemaakt. Verbanning kon uitgesproken worden tot een periode van 50 jaar, hetzij uit de heerlijkheid Eke of uit het geheel van Vlaanderen. Het leenhof mocht uit negen leenmannen bestaan. Bij verkoop was een *tiende penning* (een belasting ten belope van 10% van de verkoopsom) verschuldigd. En een gebruikelijk vast leenverheffingsrecht (*relief*) van ofwel 10 pond parisis ofwel *de beste vroeme van drie jaeren*, dit is de leenvruchtopbrengsten van één van de eerstvolgende drie jaren of (naar keuze) zijn tegenwaarde in geld.²¹ Tenslotte was er nog een vast kamerlinggeld van 20 schellingen parisis, ook een gebruikelijk bedrag.²² Geen tiende penning maar wel dezelfde vaste bedragen golden bij verandering van eigenaar n.a.v. het overlijden van de vorige. De vierschaar mocht zeven schepenen tellen.

Links het zegel van Cornelis de Schepper met daarin zijn wapenschild, rechts hetzelfde wapenschild op de keerzijde van zijn portret in de diptiek van Cornelis de Schepper en Elizabeth Donche. (Art Gallery of New South Wales, Sydney)

²¹ Zie R. OPSOMMER, *Het leenrecht* ..., II, p. 605.

²² Zie R. OPSOMMER, *Het leenrecht* ..., II, p. 670.

De slotzin vermeldt: *so hebbe ic Cornelis Scepperus ruddre, dit denombrement ende rapport beseghelt met mijnen ghewoenelyken zeghele van wapene, hier an hanghende den zesse ende twintichsten dach van sporcle int jaer ons hee(re)n duust vijf hondert ende veertich*

c. De betaling van de tiende penning en het verhefgeld

In de jaarrekening van Philips de Vriendt, baljuw van de Oudburg van Gent, lopend van 15 juli 1540 tot 15 juli 1541 vinden we de inning van de tiende penning op de verkoop en het verhefgeld van 10 pond parisis terug.²³ Voor de tiende penning, werd 2.436 pond 10 schellingen parisis in rekening gebracht. Dit werd overgemaakt aan Guillaume le Blanc, heer van Houchin, raadsheer van de keizer en rekenmeester in zijn Rekenkamer te Rijsel. De tiende penning was een belasting die rechtstreeks de vorst, in dit geval keizer Karel, toeviel.

De koopsom van 26.000 gulden omvatte ook de waarde van een aantal verkochte goederen die géén deel waren van de heerlijkheid Eke. Deze laatste werden op 3.000 karolusgulden geschat.²⁴ Voor de heerlijkheid Eke was dus het aandeel in de koopsom 23.000 karolusgulden. 10% daarvan is 2.300 gulden of 4.600 Lb parisis, terwijl slechts 2.436,5 Lb parisis werd geïnd of slechts iets meer dan de helft.

Het lijkt ons dat Cornelis de Schepper, als vertrouweling van de keizer een reductie verkregen heeft. In de marge wordt immers omtrent dit bedrag verwezen naar 'een ordonnantie van de keizer' en 'patentbrieven', wat zou kunnen slaan op een toegekende reductie: In de rekening 1540-1541 van de baljuw werd eerst op f° 17 bij de inkomsten van verhefgelden 10 Lb parisis (het vaste tarief) geboekt en bij de tiende penningen op verkoop van leengoederen 2.436,5 Lb parisis. Dit laatste werd evenwel doorstreept en een vervangende tekst werd bijgeschreven in de rechtermarge: daarin werd aangestipt dat bij ordonnantie van de keizer in zijn patentbrief (open brief) dit terug uitgeboekt werd in de rubriek der uitgaven op f° 20. De linkermarge

²³ ARA, RK 14.166 f° 16v-18: *Aultre recepte des reliefs et dixiesme deniers des fiefs eschues ou temps de ce compte*, f° 17 bovenaan.

²⁴ Zie ratificatieakte, f° 1v: *Ende noch vijf andere partien der voorseyder heerliche de niet concerneerende noch anneghaende, danof de coopre optie hadde, die te behoudene voor de somme van drie duusent karolusguldenen. eens ofte de zelve te laten vaerene. Hoe wel de voors(eyde) coopere de zelve vijf partien ten voorscreven pryse gheanveerdt ende behouden heeft. Welcken coop in 't generaele ghedaen es, omme de somme van zessentwintich duusent karolusguldenen.*

vermeldt dat die som overgemaakt werd aan de heer van Houchin, met verwijzing naar f° 30 (zie verder).

Op f° 20 (rubriek uitgaven) vinden we diverse doorstreepte posten met in de marges diverse toegevoegde aantekeningen. De teksten in het midden leren ons het volgende: dat in eerste instantie de baljuw voor de tiende penning voor de aankoop van de heerlijkheid Eke (bovenop het verhefgeld) van Cornelis de Schepper 2.436,5 Lb parisis ontvangen had. Maar dan vermeldt de baljuw dat Cornelis bij patentbrieven van 13 januari 1543 (n.s.), dus twee jaar na zijn aankoop, had *obtenu grace et acquict de l'empereur*. Deze patentbrieven waren gecontroleerd geworden door de financiële ambtenaren van de Rekenkamer. De 2.436,5 werden door de baljuw opnieuw als een uitgave uitgeboekt en de paragraaf doorstreept.

De volgende paragrafen betreffen uitgaven voor bijkomend gemaakte kosten:

- 35 Lb parisis aan meester Jacob Hessele en Jan Meeuszone, leenmannen van de Oudburg van Gent. In opdracht van de 'Koningin' (bedoeld wordt Maria, ex-koningin van Hongarije, landvoogdes van de Nederlanden en zus van keizer Karel) en de financie-ambtenaren hadden dezen gedurende zeven dagen de heerlijkheid Eke bezocht om er de waarde van te schatten en daar van af te trekken de waarde van de twee andere heerlijkheden die niet van de keizer gehouden waren (dus de delen onder de leenhoven van Dendermonde en Ayshove), dit a rato van 2 Lb 10 schellingen parisis per dag elk.
- 6 Lb parisis aan meester Jacob Hessele voor 30 bladen papier gebruikt voor de gemaakte minuten en grossen van deze schattingen, a rato van 4 schellingen parisis per blad.
- 28 Lb parisis kende de baljuw zichzelf toe voor zijn bijstand aan de genoemde leenmannen gedurende die zeven dagen, a rato van 4 Lb per dag.

Ook al deze posten werden doorstreept.

De aantekeningen in de marges zijn wegens het gedrongen geschrift niet altijd even leesbaar. In de rechtermarge wordt nogmaals gesteld dat de eerder ontvangen 2.436,5 Lb parisis op f° 30 bij de uitgaven geboekt staan ten aanzien van de heer van Houchin en zo ook al de overige gemaakte kosten m.b.t. de inning ervan. Over de keizerlijke patentbrief wordt gemeld dat zijn inhoud overgeschreven staat op f° 27 in de 27ste rekening (afgesloten 31 december 1543) van heer *Guillaume le Blanc* (rekenmeester van de Rijselse Rekenkamer), belast (o.a.) met de ontvangsten voor de

Staatskas (*recette de l'Espagne*). Guillaume le Blanc en de heer van Houchin zijn dezelfde persoon.²⁵

We hadden wel graag kennis genomen van de inhoud van die keizerlijke patentbrief. Helaas blijkt volgens de inventaris van de archieven van de Rijksse Rekenkamer dat de rekeningen van de *Trésorerie (Recette) de l'Épargne* niet meer bewaard zijn, want vernietigd in 1793 (door de Franse Revolutionairen ...).²⁶

In de linkermarge vernemen we toch nog iets betreffende de inhoud van de patentbrief. Hier blijkt dat aan Cornelis de Schepper voorgesteld werd om kwijtschelding te geven indien hij, voor door de overheid nog achterstallige verschuldigde wedden en andere bijzonder vergoedingen voor reizen en ambassades, niets meer zou betwisten noch vragen. Bij brief had Cornelis de Schepper zich akkoord verklaard om van deze 'gift' gebruik te maken.

Op f° 30 lezen we onder de rubriek van 'andere uitgaven' dat aan Guillaume le Blanc, heer van Houchin, keizerlijk raadsheer en rekenmeester in de Rijksse Rekenkamer, belast met de ontvangst en uitgaven van de Staatskas, de som van 2.436,5 pond werd overgemaakt door de baljuw via een mandement en waarvan hij een schriftelijk ontvangstbewijs van 11 oktober 1543 had gekregen. Guillaume le Blanc tekende ook nog eens voor ontvangst af in de marge van de rekening met het zinnetje *J'en suis content*, waaraan hij nog zijn sierlijke handtekening toevoegde.

²⁵ Guillaume le Blanc had volgende loopbaan in de Rekenkamer van Rijsel: hij begon onder zijn vader Jan (deze was toen gewoon auditeur in de Rijksse Rekenkamer) als kleine klerk in dezelfde Rekenkamer. In oktober 1512 werd hij tweede griffier in deze Rekenkamer, in april 1516 gewoon auditeur (in de plaats van zijn vader die gewoon rekenmeester werd), in oktober 1520 buitengewoon rekenmeester en in 1524 gewoon rekenmeester na het ontslag van zijn vader. Guillaume was ondertussen ridder en heer van Houchin geworden. In augustus 1542 werd hij terug buitengewoon rekenmeester maar met behoud van alle eerbewijzen, vrijheden en vergoedingen als deze die hij had gehad als gewoon rekenmeester (Zie J. DE SEUR, *La Flandre illustrée par l'institution de la Chambre du roi à Lille*, Rijsel, 1713, (reprint) Brussel, Alg. Rijksarchief, 1996, pp. 81, 82, 83, 84, 87 en ED. VAN HENDE, 'Notice sur Guillaume Le Blanc, maître de la Chambre des Comptes de Lille et sur un jeton frappé à ses armes' in: *Bulletin de la Commission Historique du Nord*, T. 15 (1899), pp. 5-36).

²⁶ M. BRUCHET, *Archives Départementales du Nord. Répertoire numérique Série B, Chambres des comptes de Lille*, Lille, Danel, 1921, nrs. B 3649-50 Trésorerie de l'épargne.

d. Berichtgeving door Cornelis de Schepper over zijn aankoop in een brief aan zijn vriend Ioannis Dantiscus (12 april 1541)

In een brief verstuurd vanuit Binche op 12 april 1541 (n.s.) naar Heilsberg (Oost-Pruisen)²⁷ en gericht aan zijn Poolse collega-diplomaat, humanist en vriend Jan Dantyszek (Ioannis Dantiscus) bericht Cornelis ook over zijn aankoop. Zijn brief van zeven bladzijden gaat, zoals steeds altijd hoofdzakelijk over de Europese politiek, maar af en toe vindt men er ook meer persoonlijke zaken in. Over zijn aankoop schrijft hij het volgende (vertaald):²⁸

(f° 2^v) Opdat u iets zou vernemen over mij: eind augustus ben ik vertrokken uit Wenen en ben ik naar Brussel gekomen bij de keizer, kort nadat de illustere heer van Granvelle daar vertrokken was naar Worms, naar een samenkomst van het Rijk over de kwestie van het geloof. De keizer is hem gevolgd in december, nadat hij me bevolen had om hier te blijven bij de zeer wijze koningin Maria, zijn zus, landvoogdes van deze provincies. Ik heb deze opdracht met grote dankbaarheid aanvaard. Ik had er immers genoeg van om aan het Hof te blijven en ik denk eraan om me terug te trekken in mijn schelp.

Om dit voor mij gemakkelijker te maken heb ik een huis en een domein gekocht tussen Gent en Oudenaarde, langs de Schelde, voor de prijs van 30.000 florijnen of niet veel minder. Ik heb immers een hekel aan Brugge na het verlies van al mijn vrienden met wie ik samenleefde. Zo heb ik dus besloten om te verhuizen naar dit huis. Ik woon in een dorp met veel huizen, met een goed gezelschapsleven en met dagelijks veel passanten. Ik heb een huis omringd door twee rivieren, de bijzonderste arm van de Schelde en een bijarm. Ik heb zeer mooie weiden, een wijngaard, en ik beschik er over een gemengde vorm van gezag en rechtspraak volgens de graaf van Vlaanderen, die mijn leenheer is.

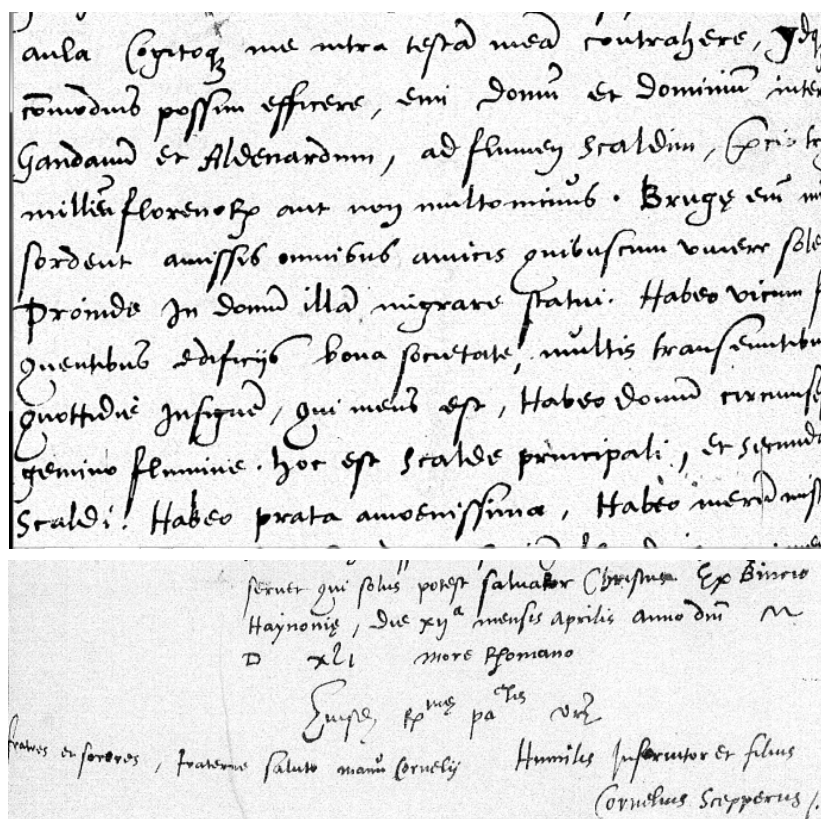
Dit dorp, Eke genaamd, Quercus in het Latijn, ligt even ver verwijderd van Gent als van Oudenaarde, op een afstand van 2,5 mijlen. Daartegenover, aan de andere kant van de rivier, ligt de burcht Gavere, vroeger eigendom van de heer van Fiennes.²⁹ Nu heeft ze de titel van prinsdom.³⁰ Ze ligt vlakbij

²⁷ Heilsberg is een bisschopsstad in Oost-Pruisen in de landstreek Ermland (ook Warmia genoemd). Ioannis Dantiscus was bisschop van Ermland in de periode 1537-1548.

²⁸ Met dank aan Gerard Cateau, Komen voor de vertaling uit het Latijn.

²⁹ Jacob III van Luxemburg, heer van Fiennes en Gavere († 1530). Na zijn overlijden erfde zijn zuster Françoise van Luxemburg († 1.9.1557) de titel en het graafschap van Gavere. Zij was in 1516 te Brussel gehuwd met Jan IV van Egmont (1499 – Ferrara, april 1528).

de verlaten burcht van de eertijds beroemde graaf van Egmond.³¹ Langs dezelfde oever van de stroom heb ik als buur de abt van Gent Sint-Pieters, wiens dorp Zwijnaarde aan mijn Eke paalt. Wij hebben ook samen jurisdictie in meerdere andere dorpen.

Begin van Cornelis de Scheppers mededeling omtrent zijn aankoop van de heerlijkheid Eke (fragment uit f° 2v van zijn brief aan Dantiscus) (in de in het Nederlands vertaalde transcriptie in de tekst daar met stippellijn onderstreept) en het slot van de brief met datering: Binche in Henegouwen (ex Bincis Haynonie), 12 april 1541 en handtekening.

Ik heb grote visvijvers en bovendien veel soorten graangewassen. Zo kan ik met dit Eke mijn familie en mijn vrienden voeden, zonder de andere

³⁰ Dit was sinds heel kort: op 11 oktober 1540 had Françoise van Luxemburg van keizer Karel een schutsbrief verkregen waarin het graafschap verheven werd tot prinsdom.

³¹ Jan IV van Egmont, ridder van het Gulden Vlies was heer van Bar, Hoogwoude, Aartswoude, Purmerend en stadhouder van Holland, Zeeland en Friesland. Hij was in 1527 door Karel V aangesteld tot hoofd van de Napolitaanse en Milanese ruitertij.

opbrengsten van mij en van mijn echtgenote te moeten aanspreken. Ik heb u dit alles meegedeeld opdat u met mij God zou bedanken. Voorwaar ik heb dit alles te danken aan God en aan mijn echtgenote, meer dan aan mijn prinsen, alhoewel (f° 3) ik ook hen veel verschuldigd ben. Het zal dus uw plicht zijn om een vriend geluk te wensen die vooruit kijkt op zijn hoge leeftijd. Ik heb een zeer gerieflijk huis dat ik met de tijd nog gerieflijker kan maken. Ik heb besloten mijn bibliotheek er in onder te brengen en er de rest van mijn leven te slijten, als het lot het mij toelaat, ver van de zorgen van het Hof, samen met mijn vrouw en mijn twee kinderen. Het voordeel van de stroom is enorm: alles kan tot hier gebracht worden per schip. Het ligt op 7 mijl van Brugge, even ver als van Watervliet, waar niet het minste deel van onze eigendommen liggen, op slechts 10 mijl van Brussel, in het midden van Vlaanderen. Zeker, zoals in vele andere gelegenheden schittert ook hier Gods genade over mij. Deze eigendom was immers meer dan vier jaar te koop, veel belangrijke mensen waren er verlust op en toch is het mij te beurt gevallen.

e. De ratificatieakte van de verkoop (18 juni 1541)

Uit deze akte lichten we de zaken die nog niet bekend waren uit de verkoopakte.

Op het ogenblik van de verkoop van 20 december 1540 waren de baljuw en de leenmannen van de Oudburg van Gent³²: Philips de Vriendt (baljuw) en Jacob de Vriendt, Jan Borluut, Michiel de Vriendt, Gheeraerd vanden Bundre, Jacop Hessele, Gillis de Vooght en Ghyselbrecht vand(en) Putte. Bij de ratificatie op 18 juni 1541, zes maand na de eigenlijke verkoop was Philips de Vriendt nog steeds baljuw maar waren inmiddels de leenmannen Michiel de Vriendt, Hessele en de Vooght vervangen door Joos vanden Bossche, Lieven de Buck en Lievin de Schoemaker.

Philips de Vriendt wordt er vermeld als *bailliu bij provisien*. *Provisie* betekent hier 'bij wijze van tijdelijke maatregel'. De verklaring vinden we bij inspectie van de baljuwsrekeningen van de Oudburg van Gent: van 15 juli 1527 tot 15 juli 1539 waren de jaarrekeningen afgesloten en ingediend door baljuw Daniël de Stoppelaere. De rekening van 15 juli 1539 tot 15 juli 1540 door de weduwe van Daniel de Stoppelaere en die van 15 juli 1540 tot

³² De Oudburg van Gent was zowel een leenhof als een kasselrij (W.PREVENIER & B. AUGUSTIJN, *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795* Brussel, Alg. Rijksarchief, 1997, p. 441: 'De kasselrij van de Oudburg van Gent werd niet bestuurd door een territoriale schepenbank, maar wel door het leenhof dat naast zijn feodale bevoegdheden hier ook bestuurlijke en financiële taken op zich nam en tevens de hoge rechtspraak bezat over niet-edelen.').

15 juli 1541 door baljuw Philips de Vriendt.³³ Daniël de Stoppelaere was dus overleden in de loop van het rekenjaar 1539-40 en pro forma was het zijn weduwe die de rekening afsloot en indiende, maar Philips de Vriendt vulde tijdelijk de functie in om dan het jaar erop volwaardig benoemd te worden als baljuw.

De geografische omschrijving van de heerlijkheid Eke werd nauwkeurig vastgelegd, teneinde alle betwistingen in de toekomst te vermijden: *om alle moeyten, questien ende processen bet te eviteerene, so zijn de palen, limieten, abouten ende gheschedinghen vand(en) voors(eide) heerliche de in 't generale ghelijck men die van allen ouden tijden tot nu toe gheuseert, onderhouden ende gheobserveert heeft, hier ghespecifiert* De grens van de heerlijkheid Eke met het Land van Gavere liep bv. in het midden van de Schelde, een andere 'natuurlijke grenzen' was een (niet bij naam genoemde) beek, westwaarts tot over de Nederstraat lopend. Vele andere grenzen worden gegeven in termen van lokale toponiemen, zoals: namen van straten (*het Berrenterstraetkin, Nederstraete, de heirweg Gent-Oudenaarde, de Scraechstraete, Hoochstraete, Leenstraetè*), beken (*Doenbeke*), bossen (*'s Heerbosschen*), meersen (*Berrentermeersch*), stukken land (*Laetsten Hollandt, IJserbijt, Cleen Camermeere, Braemhul, Toutefais, ter Witter Eecken, het Galgestick, Landuij*) of van bewoners (*Joris Eryvynck, Gillis de Wedewen, Heindryck Heyse fs Gillis, Pieter sHonds, Arendt Claus fs Jans, Jan vander Leijen, Joris Oste, meester Joachim de Costere, Jan Luitins, jonker Clays van Rommerswaele*). Voor eigentijdse lezers waren deze omschrijvingen misschien duidelijk, maar 500 jaar later allicht niet meer ...

Na het integraal citeren van de verkoopakte volgen nog diverse andere zaken, zoals:

(f° 4^v) de opsomming van de wensen van koper wat betreft de vererving bij zijn overlijden of bij dit van zijn echtgenote. Gezien de aankoop een *gheconquesteert leen* was, d.w.z. verworven tijdens Cornelius' huwelijk en hij daarom naar zijn wensen er mocht over beschikken, liet hij optekenen dat, ingeval hij zou overlijden zonder nakomelingen (dus als zijn kinderen nog voor hem zouden overlijden), dat dan het leengoed zou overgaan op de kinderen van zijn echtgenote Elizabeth Donche uit haar eerste huwelijk met Pieter Laurijn. Wel te verstaan op slechts één van hen, in volgorde van ouderdom en zonder een compensatie voor andere broers of zuster. En als ook elk van dezen zouden overlijden zonder nakomelingen, dat dan de heerlijkheid zou overgaan in de familie van Cornelis de Schepper (in casu de verwanten van zijn vader Andries). Mocht zijn vrouw Elizabeth Donche hem

³³ ARA, Rekenkamers, nrs. 14163, 14164, 14165.

overleven, dan zou zij in elk geval haar leven lang het vruchtgebruik behouden.

Cornelis de Schepper liet op 20 december 1542, twee jaar na de aankoop, die zelfde bepalingen nog eens en in zeer gelijkende bewoordingen optekenen voor wat betreft de twee lenen die afhingen van de leenhoven van Dendermonde en Ayshove.³⁴

(f° 5) De baljuw van het keizerlijk leenhof Oudburg van Gent vroeg daarop naar het octrooi tot verkoop van de verkoper. Leengoederen konden immers alleen verkocht worden na toelating van de naaste feodale erfgenaam of met toelating van de overheid via zijn Rekenkamer van Rijsel of de Raad van Vlaanderen te Gent.³⁵ De verkoper antwoordde dat hij zich sterk maakte dit te zullen verkrijgen. Waarop hij bevolen werd dit binnen de veertien dagen over te brengen op boete van 100 karolusgulden en de nietigverklaring van de verkoop.

(f° 5) Ook verzochten de baljuw en leenmannen de redenen te horen die hem tot de verkoop hadden aangezet. De verkoper verklaarde dat dit uit geldnood³⁶ was wegens de grote schulden die zijn vader had nagelaten en ook omdat hij *gheen andere goedt hebbende, omme hem t'ontlastene van zijne commeren ende groote schulden*. Ook dat was een nodige voorwaarde om een toelating tot verkoop te kunnen bekomen.³⁷ Die schulden waren op het ogenblik van zijn vaders overlijden: een recurrente schuld van 56 pond groten jaarlijks én een achterstel aan schulden van minstens 300 pond groten. Maar deze waren *sichtent* (sindsdien) *niet ghemindert ... nemaer grootelicx ghemeerdert*.³⁸ Zijn vader (eveneens Antonius genaamd) was overleden op 26 januari (of mei³⁹) 1520, dus die schuldenlast was nog

³⁴ Tekst geciteerd in DE POTTER & BROUCKAERT, *Geschiedenis ... Eke*, p. 14, noot 1, met bronvermelding: *Register van wettelijke kennissen, 3 7ber 1543 tot 20 mei 1544, Stedelijke handvesten van Dendermonde*. In de tekst van hun bijdrage vermelden zij (p. 14) nog dat indien de verwanten Laurijn stierven zonder nakomelingen, de heerlijke bezittingen naar het geslacht de Schepper zouden overgaan. Deze laatste clausule staat evenwel *niet* in de tekst van de akte die zij citeren en die eindigt met *Ghedaen te Ghent den XX in Decembre XVe twee en veertich. Cornelis Schepperius* Hebben zij een deel vergeten te transcriberen?

³⁵ R. OPSOMMER, *Het leenrecht ...*, II, p. 446-456.

³⁶ Financiële noodzaak is de meest opgegeven reden bij verkoop van leengoederen (R. OPSOMMER, *Het leenrecht ...*, II, p. 436).

³⁷ R. OPSOMMER, *Het leenrecht ...*, II, p. 437 en noot 62.

³⁸ Meestal werd de financiële noodzaak maar vaag omschreven (R. OPSOMMER, *Het leenrecht ...*, II, p. 436), het is uitzonderlijk dat dit met zoveel detail bekend is.

³⁹ *Januari* volgens (ed. H. DE LIMBURG STIRUM) Ch. DE JOIGNY, *Manuscrit relatif aux seigneuries de Flandre*, Oudenaarde, 1935, p. 25, *mei* volgens B^N BETHUNE, *Epitaphes et monuments des églises de la Flandre au XVI.e siècle d'après les manuscrits de Corneille*

gedurende 20 jaar blijven woekeren. Omgerekend in karolusgulden (1 pond groten = 12 pond parisis = 6 karolusgulden) was de jaarlijkse recurrente schuld 336 karolusgulden en het achterstel 1.800 karolusgulden in 1520 (equivalent aan resp. 4,5 en 24 jaarinkomens van een metselaar).

(f° 5) Cornelis de Schepper vroeg echter deze schuldenlast en de nood tot verkoop ook nog eens bevestigd te zien door *vrienden ende maghen* (verwanten) van de verkoper evenals hun akkoord met de verkoop.⁴⁰ Hij wilde blijkbaar zeker zijn dat de verkoop achteraf in geen geval nog door verwanten van de verkoper zou betwist worden. Het feodale leenrecht voorziet immers dat, wanneer iemand kan aantonen dat hij nader verwant is aan de verkoper dan de koper het is, de verkoop ook nog nadat deze al gebeurd was, terug ongedaan kan gemaakt worden ten voordele van de meest naaste verwante (d.i. het naastingsrecht, uiteraard met schadeloosstelling van de koper). Dat zal wel de reden zijn waarom Cornelis aandrong op die publieke bevestigingen van de verwanten dat zij akkoord gingen met de verkoop.

Cornelis was van plan om zich ook daadwerkelijk in Eke te vestigen en de heerlijkheid dus niet enkel te benutten voor haar opbrengsten. Voorheen woonde hij te Brugge in het Hof van Beveren in de Nieuwstraat (nabij het tegenwoordige Gruuthusemuseum). De overwegingen tot zijn besluit om Brugge in te ruilen voor Eke als verblijfplaats verwoordde hij in een brief aan zijn vriend Joannes Dantiscus: ... *Ik heb een verblijf gekocht aan de Schelde tussen Oudenaarde en Gent, voor 30.000 fl of daaromtrent. Brugge is waardeloos geworden nu al mijn vrienden, met wie ik gewoon was te leven, mij ontvallen zijn.*⁴¹ In dezelfde brief maakte hij zijn voornemen bekend om zijn bibliotheek van boeken te laten overbrengen naar Eke, zo mogelijk over water, wat eveneens op zijn intentie wijst om daadwerkelijk in Eke te gaan wonen.⁴²

(f° 5) De verkoop was bekend gemaakt geworden d.m.v. een kerkgebod (publieke aankondiging), waarop niemand bezwaren had kenbaar gemaakt:

Gailliard et d'autres auteurs, Brugge, 1900, p. 163, die evenwel in voetnoot ook een ander handschrift aanhaalt waar ook januari (*lauwe*) i.p.v. mei wordt vermeld. Indien hij in januari overleed, dan is zijn sterfdatum nog gegeven in oude jaartijl en dient deze gecorrigeerd tot 20 januari 1521 (n.s.).

⁴⁰ Ook dit is uitzonderlijk in de procedure (R. OPSOMMER, *Het leenrecht* ..., II, p. 437).

⁴¹ Brief van 21 april 1541, bewaard te Uppsala (Zweden), Universiteitsbibliotheek, MS 155, f° 37-40, waarvan uittreksels geciteerd in M. DE WIT, 'Dantiscus and the Netherlands', in: *Joannes Dantiscus (1485-1548), Polish Ambassador and Humanist* Proceedings of the International Colloquium Brussels, May 22-23, 1995, pp. 27-43, i.h.b. pp. 41-42

⁴² Ook reeds vermeld door H. DE VOCHT, *John Dantiscus and his Netherlandish friends as revealed by their correspondence 1522-1546* Leuven, 1961, pp. 334-336.

zonder eeneghe calaengne uuter kercken gecommen zijnde Deze publieke afkondigingen hadden een reden: gezien een familiale naasting nog gedurende één jaar en een dag kon uitgeoefend worden, verkeerde een nieuwe leenhouder nog tot zolang in onzekerheid of hij het leen zou kunnen behouden. Om die onzekerheid weg te nemen werden kerkgeboden gedaan: op drie verschillende zondagen werd in de parochiekerk waar het leen gelegen was, na de hoogmis in en nabij de kerk door de baljuw en minstens twee leenmannen van het leenhof de verkoop afgekondigd.⁴³

De onterving,⁴⁴ d.i. de afstand van bezit van zijn heerlijkheid door overdracht aan de baljuw, gebeurde daarna door de verkoper op rituele manier *met werpen den halm, luyden voyse en spreeckende monde, begheerende danof de vremdste bekendt te zijn, nu ende ten eeweghen daghen*. Het werpen van een strohalm was een van de verschillende symbolische uitdrukkingen voor het afstand doen van een eigendom.⁴⁵ De verkoper droeg zijn heerlijkheid hiermee over aan de baljuw als vertegenwoordiger van de keizer, van wie uiteindelijk het leengoed afhing. (f° 5-5) Bij *maninghe en vonnesse van ons, bailliu ende mannen* [van het leenhof Oudburg van Gent] werd daarna de koper in de heerlijkheid aangeërfd.

(f° 5^v) Daarop verzocht de koper, Cornelis de Schepper ook nog dat Margareta van der Mote, echtgenote van verkoper Antoon van Mortaigne, op haar beurt al haar rechten van bijleving (het vruchtgebruik na overlijden van huwelijkspartner) zou afzweren, wat zij ook deed.⁴⁶

(f° 5^v) Op 20 december 1540 werden door de baljuw aan de koper *wettelicke lettren ende brieven van toecompsten* geleverd om door hem te bewaren als bewijsstuk.⁴⁷

(f° 6) Vijf dagen later, op 25 december 1540, voldeed de verkoper Antoon van Mortagne aan zijn belofte om een wettelijke toelating tot verkoop voor te leggen aan de baljuw. De tekst van dit octrooi dat twee dagen eerder (23

⁴³ R. OPSOMMER, *Het leenrecht ...*, II, p. 471-473.

⁴⁴ R. OPSOMMER, *Het leenrecht ...*, II, p. 507.

⁴⁵ Zie K. STALLAERT, *Glossarium van verouderde rechtstermen, kunstwoorden en andere uitdrukkingen uit Vlaamsche, Brabantsche en Limburgsche oorkonden* Leiden, 1890, Handzame, 1978 onder 'Halm', met tal van voorbeelden.

⁴⁶ Zie ook: R. OPSOMMER, *Het leenrecht ...*, I, pp. 385, 388 en II, pp. 461-462.

⁴⁷ Dit moet dan een ander document zijn dan het lange document opgesteld op 18 juni 1541 en dat daarin ook genoemd wordt (f° 6) *dese jeghenwordege lettren van toecompsten; den voornoemd(e) chaertre ende lettren van toecompsten* en (f° 7, laatste zin) *desen jeghenwoordighen chaertre ende lettren van toecompsten ende ratifficatie* Dit eerste document dat reeds aan de koper werd afgeleverd op 20 december 1540 kan bv. nooit de tekst van het octrooi tot verkoop bevatten dat pas op 23 december 1540 werd opgesteld.

december) door de Raad van Vlaanderen te Gent was opgemaakt, werd in zijn geheel overgeschreven in de ratificatieakte.

(f° 6) Het octrooi geeft bijzonderheden omtrent de redenen die Antoon van Mortagne hadden aangezet om zijn heerlijkheid te verkopen. Het betreft de heerlijkheid van Eke, gehouden van het leenhof van de Oudburg van Gent en werd gegeven te Gent onder het zegel van de Raad van Vlaanderen op 23 december 1540 (ondertekend met *Steelandt*).

In antwoord op de vraag van de koper Cornelis de Schepper had de verkoper Antoon van Mortagne een reeks van zijn verwanten verzocht om te verschijnen voor de baljuw en de leenmannen van de Oudburg van Gent om te getuigen over zijn noodzaak tot verkoop. Aldus verschenen:

- op 19 mei 1541 jonker Frans vander Mote, heer van Ingoedinghen, gehuwd met jonkvrouw Barbara van Mortaigne, volle zuster van Antoon van Mortaigne en tevens ook broer van jonkvrouw Margareta vander Mote, echtgenote van Antoon van Mortaigne (een broer en een zuster vander Mote hadden dus resp. een zuster en broer de Mortaigne gehuwd);
- kort daarna (datum niet gespecificeerd): jonker Floris van Mortaigne, gezegd van Potelles (zoon van ridder Renault), kapitein en hoogbaljuw van het Land en graafschap van Gavere;
- Willem van Hembize, een andere verwant van de zijde van Antoon van Mortaigne.

Op 19 mei waren ook verschenen als naaste verwanten van Margareta vander Mote, verkoopster:

- de broers Antoon en Andries van Quickelberghe, ooms van Margareta vander Mote;
- Jacob van Quickelberghe, Jan del Vael en Jan de Ruddere, *rechtzweers* (zwagers) van Margareta vander Mote.

Zij legden een verklaring van akkoord tot verkoop af, wat door de baljuw en de leenmannen werd opgetekend in een oorkonde in juni 1541.

Tenslotte verschenen op 18 juni 1541 nogmaals de koper en verkoper voor de baljuw en de leenmannen van de Oudburg van Gent. De verkopers verklaarden elk voor zich dat zij de *lettren van toecompte* waarin ook het gemaakte verkoopcontract in stond overgeschreven, op alle gemak hadden kunnen nalezen zowel in de *afwezigheid* van de koper, de baljuw en de leenmannen als in hun *aanwezigheid*. Nogmaals vroeg Cornelis de Schepper hen of zij over de *lettren van toecompte* het geheel of een detail van het koopcontract noch iets te zeggen hadden en of alles wel volledig wettelijk was verlopen, waarop zij verklaarden dat zij niets erop aan te merken hadden. Zij ratificeerden alles wat omtrent de verkoop neergeschreven was

in al zijn details, waarna zij nog eens *met luyden voyse* hun akkoord gaven in hun eigen naam en in de naam van hun erfgenamen en verklaarden dat zij wensten dat dit alles onder zegel van het leenhof zou geregistreerd worden in hun registers. Waarop de baljuw en alle leenmannen van de Oudburg van Gent de *lettren van toecompste ende ratifficatie* elk met hun zegel zegelden en de inhoud ook deden registreren in hun leenregister op folio 60.

Bijlagen

1. koopcontract (20 december 1540)

A. *ORIGINEEL.*

Rijksarchief te Gent, Raad van Vlaanderen, nr. 33.381, stuk 1⁴⁸

Katern van acht ongenummerde folio's papier in een omslag van papier. Er is lichte waterschade aan de boven- en onderkant van de open buitenrand van de katern, waardoor sommige woorddelen uitgewist zijn, maar waarvan de tekst reconstrueerbaar is a.d.h.v. zijn kopie in een ratificatieakte (zie 7.). De items in het contract zijn in de linkermarge genummerd met kleine romeinse cijfers, *i* tot *xLj* (1 - 41).

De omslag, van latere datum dan de katern is voorbedrukt met de stempel van de Raad van Vlaanderen: een gekroond wapen met Vlaamse leeuw, het jaartal *1721* en de tekst *Vier S.*

B. *KOPIE.*

Overgeschreven in de ratificatieakte, f° 1v – 4v.

[omslag] [f° 0]

*Desen segel dient tot 't contract origineel van(de)
coop van(de) prochie en(de) heerlijckhede van Eecke
van date den XX-en daegh van december
XV^c veertich, ond(erteken)t J. Cornelis Schepperus
en(de) A. Mortaingne.*

[f° 1] : (in 18de-eeuws geschrift)

M [Mortaigne?] a de ... [Schepper ?]e Eecke

[f° 1^v] : (leeg)

[f° 2]

I *Kenlick zij elcken die (he)t angaen mach, dat joncheere Anthuenis
van Mortaignen gheseit van Pottelles f Anthuenis, heere
van Eecke, wel ende duechdelick vercocht heeft, bij goeder
leaelder coopmanscepe, zonder fraude ofte arghelist, de zelve*

⁴⁸ Het nr. 33381 is een dossier n.a.v. een procesvoering in de 18de eeuw tegen de heer van Nazareth en bevat meerdere oude stukken. Naast het verkoopcontract zijn er nog: een eerste kopie (vroeg 15de-eeuws geschrift) van het denombrement van de heerlijkheid Eke uit een leenregister van de Oudburg van Gent van 1503-04, berustend in de Rekenkamer van Rijsel, f° 41; een tweede kopie (laat 16de-eeuws geschrift) van hetzelfde; een 18de-eeuwse kopie van de ratificatieakte van 18 juni 1541 vanaf het begin tot aan – maar niet meer inclusief – de vermelding van de koopsom van 26.000 karolusgulden; nog een 20-tal katernen, bifolia of losse bladen uit de periode 1713-1770

zijne heerlichede van Eecke met allen haeren toebehoorten ghelegghen tusschen Ghendt ende Audenaerde, lancxst der riviere vanden Scelden aen d'lant ende graefscip van Gavere, niet uutghesteken noch ghezondert, in leenen, vrijheden, hoocheden, meersschen, wateren, renten, muelene, landt, vervallen huusingh(en) ende andersins, midsgaders ooc eeneghe andere partien van leenen ende erfgronde binnen der voors(eyder) heerlichede ghelegghen die vander proprieteit vander voors(eyden) heerlichede niet en zijn, in zulcker wijs als de voorn(oemde) joncheere Anthuenis de zelve heerlichede ende andre partien tot nu paisivelick bezeten ende ghepossesseert heeft, edelen ende voorzieneghen heere mer Cornel(i)s Scepperus, ruddere en(de) raedt des keyserlicker majesteits in zijnen Raden van State en(de) Secreten, voor hem, zijnen hoirs ende naerco(m)mers inder eeuwichheit, van welcken partien de specificatie hier naer volght:

IJ *Eerst zo es te wetene dat de voors(eyde) heerlichede van Eecke ghehouden es in drie vulle leenen elck vermoghende hooghe justicie, middele ende nedre ende al datter onder es, eenen bailliu, eenen onderbailliu, eenen pratre, een hof van mannen, een vulle vierschaere van zeven scepenen, wandelcoop, den thiensten penninck also wel vander erfve onder de voors(eyde) drie leenen resortierende als vanden leenen die vander voors(eyder) heerlichede ghehouden zijn, dootcoopen, alle manieren van beste hoofden, boeten, confiscatie, bastaerds ende stragiers goedt, vrije voglrye ende visscherye, al 't voors(eyde) heerscip duere, den ban van vyftich jaeren ende daer ondre uter zelve heerlichede van Eecke, ende voorts uutten lande ende graefscepe van Vlaen(dren), met dier ghelycke meer andre p(re)heminentien, hoocheden, jurisd(ictien) ende prerogativen boven ander(e) heerlicheden daer omtrent ghelegghen, al breedere inde denombrementen vanden drie voors(eyde) leenen ghespecificiert ende al in 't langhe verhaelt ende ghementionneert.*

[f° 2^v]

IIJ *Alwelcke voors(eide) heerlichede van Eecke, haer extendeert en(de) bestreckende es over de gheheele prochie van Eecke, ende voorts een groot deel inde prochyen van Nazareth, Haspre ende Zeeverghem, inhoudende ter tijt van nu wel hondert ende tachtentich huusen ofte bet.*

IIIJ *Hoe wel daer men van allen ouden tyden tot nu toe inde voors(eyde) heerlichede altyts maer gheuseert en heeft van eenen bailliu, eenen stedehouder, van eenen pratre, een hof van mannen ende van eender vierschaere onder de welcke alle zacken criminelle ende civile, mixte, reelle ende personnelle altijts gheresorteert hebben ende al noch doen.*

[BESCHRIJVING EERSTE DEEL VAN DE HEERLIJKHEID(ONDER LEENHOF OUDBURG VAN GENT)]

V Van alwelcke drie voorn(oemde) leenen, t'samen zijnde de voors(eyde) heerl(ichede) /

van Eecke, d'eerste ende 't principaelste leen es 't guendt dat gehouden es vander k(eyserlicker) m(aies)teit van zijnen casteele vander Ouderburch te Ghendt, groot wesende metter mote, merssche, lande, waetren ende andersins, twee en(de) twintich bundren naer 't verclaers vanden denombremente dat danof es.

VJ Wanof eene mersch ghelegghen bachten den hove t'Eecke tusschen der nieuwer ende ouder Scelden wesende keure van goede, groot es volghende 't verclaers vanden ghezwoorne lantmeters, hier voortyts danof ghedaen en(de) onder huerlieder handteecken uutghegheven, veerthien bundren, twee dachwant, hondert acht ende dertich roeden, den Traghelwech lancxt der voors(eyder) nieuwer Scelden daer mede gherekent, gheldende in pachte XLIIII £ gr(oo(e)n 't siaers.

VIJ Danof de wedewe van Clement Massel⁴⁹ houdt eene partie ghenamemt Dachterhyselt, groot acht bundre vier hondert en(de) XXVIIJ roeden, eenen pacht van neghen jaeren expireren(de) te Kerssavont⁵⁰ XV^C een en(de) veertich voor XXV £ gr(ooten) t's(iae)rs.

[f° 3]

VIII Item Jacob vanden Dorpe houdt een ander deel vander voors(eyder) mersch, gheheeten de Voorderhyselt groot vijf bundre zevenhondert vier en(de) tneghentich roeden voor achtien ponden groot(en) t'siaers, boven XIJ £ groo(te)n bij hem noch ghegheven voor eenen pot wijns zonder defalcatie van pachte, ditte den termijn van zes jaeren, beghinnende te Kerssavonde XV^F XXXIX hoewel dat Laureins vander Leyen de zelve mersch eenen voorledenen pacht van neghen jaeren ghehouden heeft voor ghelycke XVIIII £ groo(te)n t's(iae)rs.

IX Item Olivier Vincke houdt in pachte eenen cleenen houck vand(en) voors(eyde) mersch, groot twee hondert zes en(de) tzeestich roeden, ligghende noort vanden hove t'Eecke, gheheeten 't Scildekin voor twintich scell(inghen) groo(te)n t'siaers den termijn van zes iaeren beghinnende te Kerssavonde XV^F XXXIX, compt t'samen de voors(eide) mersch ter eerster somme van XLIIII £ groo(te)n t'siaers

⁴⁹ Maesseel in de ratificatieakte.

⁵⁰ Kersmesse in de ratificatieakte.

en(de) grootte voorscreven.

X Item ten voors(eiden) eersten leene competeert noch een ander vierkant stick mersschen liggende oost voor de poorte vanden voorn(oemden) hove t'Eecke ghenaemt den Bogaert⁵¹ groot mids eender strepe mersschen liggende up d'ander zijde vand(er) Ouder Scelde noortwaert, ghenaemdt 't Schoerkin, t'samen zes dachwant houde mate of daer omtrent ende houdt in pachte Loys Bultinck den termijn van neghen jaeren expirerende te Kerssavonde XV^c zes en(de) veertich voor IIIJ £ groo(te)n t's(iae)rs.

XI Item omme te vindene de reste vanden voorga(end)en XXIJ bund(ren) in 't voors(eyde) denombrement ghementioneert so es te p(re)sumerene dat die gheleghen ende gheq(om)p(re)hendeert es inde mote, walgrachten zyngle, dreve, de plecke daer de muelene up staet, ende dier ghelycke, so dat danof breedere specificatie van maten qualick doendelick waer.

[f° 3^v]

XII Item de vrye visscherie vander Ouder Scelden beghinnende aende kercke t'Eecke, ende zo gaende mids den afloope tot over de Nederstrate inde groote mersch t'Eecke aldaer abouterende an de visscherie van Gavre, houdt in pachte Olivier Vincke den termijn van zes jaeren, expirerende te Kerssavonde XV^c XLIIIIJ voor IIIJ £ groo(te)n t's(iae)rs.

XIII Item eene scoone wintmuelen, desen voors(eyden) leene competeeren, also verre alst der seignourien vanden leene toebehoort, zeer(e) wel alnoch ghesteent, ghehouden in pachte van Adriaen Ronsse den termijn van neghen jaeren expirerende den laetsten van decembre XV^c XLV voor twaelf mudde rogghen coorens ende zes halster taerwen t'siaers, te betaelene alle maenden een mudde koorens en(de) twee mokins taerwen.

XIIII Item een stick lands ghenaemt 't Scoonmerscelkin, den voorn(oemden) leene hier voortijts gheapplicuiert, groot wesende zes dachwant ofte daer omtrent, liggende opden vutkandt vander voors(eide) heerliche de westwaert naer Nazareth bachten der hofstede van nu Jan vander Leyen, 't welcke in hueringhen heeft Adriaen vander Scelden eenen pacht van neghen jae(re)n expirerende te Kerssavonde XV^c XLIIJ voor XX β gr(ooten) t's(iae)rs.

⁵¹ Booghaert in de ratificatieakte.

XV Item so volcht den voors(eyden) leene de mote midsgaders de huusinghe daer up staende, de walgrachten, den zynghede gaende rontomme der zelve mote zee(re) wel bestaen met vele diversche vruchtbarighe fruydtboomen, de dreve mids de houten daer up staen(de) ende de vierscae(re) wanof dier ghelycke buuten te lande nieuwens gheene en staet. Al 't welcke t'samen, mids de kerckel(icke) juweelen ter cappellen vand(en) hove dienen(de) ter discretie van(den) p(ro)prietaris en(de) bezitter extimeerlick es.

[f° 4]

Also verre als 't angaet der heerlicke rente ende den jaerlicxschen vervallen desen voorgaende(n) leene competerende, sullen hier achter aen verclaerst ende ghementioneert werden in 't XVIIIe ende neghentienste ar(tic)le van desen inventaris in 't generale metter heerlicke renten, ende vervallen vanden tween naervolghende leenen der voors(eide) heerliche van Eecke van ghelijcken anclevende en(de) competerende, dus hier danof memorie.

[BESCHRIJVING TWEDE DEEL VAN DE HEERLIJKHEID(ONDER LEENHOF DENDERMONDE)]

XVJ't Tweeste leen es ghehouden vand(er) k(eyserlicker) m(aies)teit van zynen huusse ende / hove van Denremonde, 't welcke onder andere jurisdictien, p(rou)ffiten en(de) emolumenten in 't denombrement ghementionneert, es eene heerlicke heeltwinnighe haer bestreckende up omtrent vijf bundre $\frac{1}{2}$ ⁵² hoymersch, inde groote mersch t' Eecke wanof de laten ghehouden zijn 't ghes te doen mayene, hoyene, lovelick te wi(n)nene en(de) de heelt vanden hoye danof jaerlicx co(m)mende, den heere van Eecke up zyn hof t' Eecke t'huus te bringhene zonder zynen cost, al eer zij huerlieder wederdeel weeren ofte wech doen moeghen. Alwelcke voors(eide) heeltwinnighe Olivier Vincke in hueringhen heeft, een(en) pacht van zes jaeren utgaende te Kerss(avon)t XVe XLIIJ voor de somme van VIII £ groo(te)n t's(iae)rs.

[BESCHRIJVING DERDE DEEL VAN DE HEERLIJKHEID(ONDER LEENHOF AYSHOVE)]

XVIJ Item 't derde leen es ghehouden vanden heere van Mastaing van zynen hove van Ayshove 't welcke boven andere vermoghene p(re)heminentien ende prouffiten, groot es in goede gronden van mersschen, ghenaemt den Hollandt, streckende lancxst der riviere vander Scelden, thien bundre twee hondert en(de) XCIIJ roeden, boven den tragheler(e) van vijf voeten breet lancxst den voors(eiden) Scelden.

⁵² Hier staat een kleine krul die $\frac{1}{2}$ voorstelt; in de ratificatieakte staat voluit: *ende een half*.

[f° 4^v]

afghetrocken, al volghende 't guent dat Joos Martins, ghezworne lantmetre danof onder zijn handteecken hier voortyts uitghegheven heeft, ende es de zelve meersch ghedeelt in drie sticken, wanof den eersten liggende naest Eecke groot twee bundre VIJ^C IIIJ^{XX} roeden, heeft in hueringhen Lievin van Beke, Heindrick de Mersman, Rase zijn zone ende Adriaen vander Triest t'samen voor zeven pond(en) groo(te)n t'siaers. Item d'middelste stick groot drie bundre VIJ^C XXXIIJ roeden, heeft ghepacht Gillis Heyse gheseyt de Maerscalck ende Heindrick zijn zuene voor neghen ponden groo(te)n t'siaers, boven IIIJ £ groo(te)n bij hemlieden ghegheven voor eenen godspenn(inck) zonder defalcatie van pachte. Ende 't derde stick naest Gavre es groot drie bundre vijfhondert IIIJ^{XX} roeden. Ende houden in pachte Vincent ende Martin Danins voor ghelycke neghen pond(en) groo(te)n t's(iae)rs. Expireren(de) t'samen de voors(eide) drie hueringhen te meye XV^f XLVIJ. Al naer d'utwijzen vanden voorwaerden die danof zijn. Comt t'samen de voors(eide) meersch XXV £ groo(te)n t's(iae)rs.

[BESCHRIJVING VAN DE RENTEN VAN DE HEERLIJKHEID]

XVIII *Tot alwelcke drie voorscrevene leenen makende t'samen zoo't voors(eid) es, de heerlichede van Eecke voorn(oem)t toebehoort en(de) comt jaerlicx inne eene scone heerlicke innelicke rente, inhoudende naer d'utwijzen vanden renteboucken die danof zijn, twee pond(en) XVIJ β VIJ d(enieren) groo(te)n in penn(inck)rente, hondert VJ capp(oenen) / ende een vierendeel, LXVIJ hoendren, 't derde en(de) 't vierend(eel) hoens, zes gansen, zeshien brooden ^{1/2}⁵³, 't vieren(deel) en(de) d'achtste deel, zes coppen gheersten, een halstre rogs ende XXXVIJ mudde ende ontrent vijf halstre ruwer evenen. Alwelcke rente de laten ghehouden en(de) jaerlicx ghecostumeert zijn te leverene ende te betalene den hee(re) van Eecke up zijn hof aldaer. Ende heeft de zelve rente de XVJ voorledene jaerscaeren altijts beloopē tusschen den XXVJ ende XXXVJ ponden groo(te)n t's(iae)rs so dat de zelve rente 't voorledene jaer XV^f XXXIX bedrouch ter somme van XXXIIJ £ IIIJ β IJ d(enieren) gr(ooten)*

[f° 5]

⁵³ Hier staat een kleine krul die ½ voorstelt; in de ratificatieakte staat voluit: *ende een half*.

[BESCHRIJVING VAN DE INKOMSTEN UIT WANDELKOPEN, VERHEFGELDEN,
DOODKOPEN, ENZ...]

XIX *Item de heerlicke vervallen den voors(eide) heerscepe in 't g(ene)rale
competerende jaerlicx vallende en(de) inco(m)mende van wandelcoopen,
relieven, dootcoopen, beste hoofden, boeten, confiscatie
ende dier ghelycke heerlicke seignouraign en(de) exploicten,
zijn te minsten wel extimeerlick voor XIJ, XVJ, zo XX £ groo(te)n t's(iae)rs.
Hoewel de zelve vervallen up vele diversche jaeren t'somtijts
wel beloopen hebben en(de) noch beloopen moghen tot XXX zo
XL ponden groo(te)n t's(iae)rs ofte bet.*

[BESCHRIJVING VAN DE VRIJE VOGELRIJJE]

XX *Item anghaende de vrije voglerie vand(en) voors(eide) heerlichede: danof houdt
Martin Maes in hueringhen de pertryseringhe uutghaende metten
jaere XV^c twee en veertich voor thien coppelen pertrysen t's(iae)rs. Item
Kerstiaen Lampins houdt de aentvoglerije vand(en) kercken t'Eecke
nederwaert voor vierentwintich vulle voglen t's(iae)rs, expiererende de
hueringhe danof metten jaere vijfenvertich. Ende de aendtvoglerije
vand(en) voors(eide) kercken upwaert houden Gillis ende Adriaen
Heijse, Andries de Harde ende Zegher vand(en) Berghe t' Haspre
voor vierentwintich ghelijcke voglen t's(iaer)rs metter visscherije van Lanckmeerch
upwaert den termijn van zes jaeren expiererende metten jaer
XV^c vierenveertich. ...*

[DE KAPEL IN HET HUUS VAN DE HEER VAN DE HEERLIJKHEID]

XXJ *Item es te wetene dat binnen den huuse vanden hee(re) van Eecke,
aldaer staet eene cappelle waer toe dat zijn diversche ornamenten
ende kerckelicke juweelen daertoe dienende wel weerdich zijnde
tot hondert karolusguldenen ofte bet. Alwelcke juweelen
bijden heere van Eecke der kercken wettel(ick) aldaer upgedreghen
en(de) ghetranspoorteert zijn, ten behouf nochtans blijvende
ende orbuere van hem ofte zijnen naerco(m)mers t' Eecke resideren(de).
Alvolghende der wettelichede midsgaders den inventaris
die danof es, dit uut causen de voors(eide) juweelen niet
en zouden in toecomenden tijde vand(e)r voors(eide) cappelle ghesepareert,
ghealieneert ofte ontvremdt werden in eenegherwijs.
N(ot)a: Al 't guendt voorscreven competeert ende gaet
an der voors(eyder) heerlichede van Eecke.*

[f° 5^v]

[BESCHRIJVING VAN GELIJKTIJDIGE AANKOPEN, MAAR DIE ZELF GEEN DEEL VAN
HEERLIJKHEID EKE ZIJN]

Hier naer volghen andre partijen van goedynghen

T'Eecke gheleghen,⁵⁴ ende in desen coop mede begrepen ende gheq(om)p(re)hendeert, hoe wel de selve partijen vand(en) dependen(tie) ofte p(ro)prieteyt vand(en) voors(eyde) heerl(ichede) niet en zijn. Nochtans zeere nootzakelick, propice en(de) co(m)modieux⁵⁵ den heere ald(aer).

[LEEN GEHOUDEN VAN DE BURGGRAAF VAN GENT VAN ZIJN LEENHOF VAN HEUSDEN]

XXII *Eerst een leen vast liggende oostwaert vanden hove t'Eecke ghehouden vand(en) burchgrave van Ghendt van zijnen hove t'Heusdene ghenamt d'leen vanden Berghe, groot in merssche, zaylande ende andersins, thien zo elf dachw(and), waertoe dat behoort in heerlicker rente IJ β V d(enieren) p(arisis) ende vijf hoendren t's(iae)rs, hoe wel de zelve rente van oudts gheinsereert es metter grooter heerlicker rente van Eecke hier vooren in 't XVIIJe ar(tic)le gheme(n)tionneert, niet min boven dien houdt Loys Bultinck den voors(eide) gront in hueringhen, den termijn van neghen jaeren uutgaende te kerssavonde XV^c XLVJ voor de so(m)me van IIIJ £ groo(te)n t's(iae)rs.*

[EEN ACHTERLEEN GEHOUDEN (TOCH) VAN DE DE HEERLIJKHEID EKE]

XXIII *Item een ander leen hier voortyts bij den hee(re) van Eecke ende zijnd(er) huusvrauwe ghecocht jeghen Willem de Clerck, ghehouden van(den) voorn(oemden) heerscepe ende hove van Eecke, 't welcke leen es een(en) jaerlicxsche heerlicke inco(m)mende rente van ontrent vijf pond(en) p(arisis) ende een halster evenen t'siaers, vermoghende dootcoop ende van wandelcoop den thienste penn(inck). Item alle de schoofthiende iaerlicx vallende upde gronden van erfven die vand(en) voorn(oemden) leene ghehouden zijn. Alwelcke thiende verpacht es ende houdt Anthuenis de Key voor twee pond(en) tien scell(inghen) groo(te)n t's(iae)rs den termijn van zes iaeren expirerende te kerssavont XV^c XLIIIJ ende de voorghaende rente, mids de vervallen, zijn te mindsten wel weert ende extymeerlick voor tien scell(ingen) groo(te)n t'siaers, dus hier ghestelt voor 't zelve leen IIIJ £ groo(te)n t's(iae)rs.*

[f° 6]

[ZEVEN PARTIEN BOS]

XXIIIJ *Item in zeven partijen van bosschen t'samen ontrent den vijf bundren ofte bet, te wetene eerst 's heeren van Eecke ouden bosch ligghe(de) tusschen den Ronckenburch ende zijnen lande van(den) Berghe, groot*

⁵⁴ Deze laatste drie woorden staan niet in de ratificatieakte.

⁵⁵ In de ratificatieakte staat hierna nog: *o(m)me*.

gheheeten zes dachw(ant). Item bachten Ph(i)l(ip)s sKeukeleeren hofstede in drie partijen, vast t'samen liggende d'een an d'andre, groot zijnde een bundre ofte daer ontrent. Item t'Eecke ten Heede duer d'eerste straetkin up de zuudzyde gaende van Jans sBlocx daer men 't heet de Scraghe, omtrent drie dach(wand), ghe-naemt de Merrebosch⁵⁶ Item een ander stick daer de dreve naer het thiendelandt duer loopt, groot omtrent drie dachw(ant). Item noch eene ander partie daeran liggende westwaert streckende metter zuudzyde aen 't voors(eide) thiendelandt, ooc drie dachw(ant) groot. Item noch aldaer lancxt der straten een half bundre commende metter westzyde an sBeerslandt aldaer de heerliche de van Eecke limiteert ende scheidt. Item aldaer ip d'ander zijde vander straten een dachwant commen(de) metter noortzyde jeghens de Haselmeere, also de voors(eide) partijen ghestaen ende gheleghen zijn. De welcke t'samen in pachte heeft Jan vand(en) Walle fs Kerstiaens den termijn van zes jaeren expireren(de) te Bamesse XVe XLIIII voor IIIJ £ groo(te)n t'siaers. Dus bedraecht de leeninghe van hout die hij t'zijn afsceedene laten moet vijf ponden thien scell(inghe) groo(te)n uuterlick naer landrecht ende coustume, dus hier IIIJ £ gr(ooten) t's(iae)rs.

[ZES PARTIEN ERFELIJKE CIJNSRENTEN]

XXV *Item in zes partijen van erfvel(icke) cheinsrenten wel vercontrepant tot dertich scell(inghen) groo(te)n t's(iae)rs, te wetene Martin vander Leyen ter causen van zijnder stede up den houck vanden o(m)meloop noortwaert VJ £ gr(ooten). Item Franchois van Oosthende ter causen van zijnd(er) stede in midden vanden zelven ommeloop vijf scell(inghen) groo(te)n. Item Jan de Blye ter causen vanden houcke van(den) voors(eide) ommeloop zuutwaert VJ β gr(ooten). Item Lievin van Oesthende ter causen van zijnder hofstede up de Boschstrate IIIJ β gr(ooten). Item Olivier Vincke ter causen van zijnder stede aldaer IIIJ β gr(ooten). Ende de zelve Olivier ter cau(sen) van een(en) halven bund(re) neffens zijnder voors(eide) stede vijf scell(inghen) gr(ooten) t's(iae)rs. Alvolghende de / wettelicke cyrograffien die danof zijn. Dus hier XXX β gr(ooten) t's(iae)rs.*

[f° 6^v]

[DIVERSE STUKKEN NIET-LEENGROND]

XXVJ *Item in diversche partijen van erfgronde, zaylandt wesende, tot neghen bundren ende een half ofte daer omtrent, verpacht diversche personen, zo hier naer volght. Beloopende tot acht pondengroo(te)n t'siaers dus hier VIIJ β gr(ooten) t's(iae)rs.*

⁵⁶ In de ratificatieakte genoemd *de Meerbosche*.

XXVIJ Danof de wedewe van Andries vanden Walle midsgaders Anth(ueni)s haer zuene houdt in pachte een stick voor huerlieder hofstede gheleghen, gheheeten den Eeckenenbuelck. Item een ander stick ande vierscae(re) voor de wateringhe, beede t'samen gheextymeert voor zes dachw(ant) groot, eenen pacht van neghen jaeren innegaende te Kerssavonde XV^c XXXVIJ voor XXX β gr(ooten) t's(iae)rs.

XXVIIJ Item Pieter de Key houdt een ander stick lands liggende tusschen der voors(eide) vierscaere ende zijnder hofstede an de muelene, van ouds gherekent VJ dach(want) groot zijnde, den termijn van IX jaeren beghinnende te Kerss(avon)t XV^c XXXVIJ voor een(en) steen vlas en(de) XXIIJ β gr(ooten) / in ghelde, dus hier daervooren t'samen ghestelt XXV β gr(ooten) t's(iae)rs.

XXIX Item Loys Bultinck houdt in hueringhen omtrent een ghemet lands ghenaeemt den Aschoep,⁵⁷ onlancx ghecocht jeghen Michiel de Block liggende westwaert an de hofstede van wijlent Andries van(de) Walle. Ende noch thien dach(want), gheheeten d'landt vanden Berghe liggende oostwaert van 's heeren van Eecke ouden bosch. Item een bundre in palanen gheseit de Truncheecken. Item noch twee bundren ende veertich roeden an de muelene dies behooren de huussinghen ende hofboomen zijne toe. De welcke hij vermach ende ghehouden werdt te weerene binnen de zes eerste jaer(en) van(den) zelve zijnen pachte. Ende ten expirerene van dien de plecken daer de huusen ghestaen hebben, midsgaders de grachten binnen den lande, ronto(m)me der hofstede te leverene gheslicht ende ghelyck den anderen lande ghecultiveert. T'samen de voors(eide) p(ar)tien een(en) pacht van neghen jaeren beghinnende te Kerss(avon)t XV^c XXXVIJ voor IIIJ £ XVJ β gr(ooten) t's(iae)rs.

[f° 7]

XXX Item Lievin van Oesthende heeft in hueringhen twee ghemeten lands liggende oostwaert vast an zijne hofstede an de Bosstrate bachten der muelene expireren(de) te Kerss(avon)de XV^c XLIIJ voor IX β gr(ooten) t's(iae)rs.

[DE KOOPSOM]

XXXI Desen gheheelen coop es t'samen o(m)me de somme van zes ende twintich duusent carolusguldenen goet van goude en(de) van ghewichte ten veertich groo(te)n 't stick zuuver ende vry ghelt in buers(en)

⁵⁷ In de ratificatieakte genoemd den Aschoep.

ten prouffite vanden vercoopre zijne cause ofte actie hebbende. Te betalene de voorn(oemde) somme van zes en(de) twintich duust karolus guldenen gheheel t'eenen paiement ghereet ten daghe vander erfvenesse, ofte uuterlic ten achsten daghe daer naer. Dies zo werdt de coopre ghehouden t'zijn laste te betaelene alle behoerlicke oncosten van heerlicken coopen, erfvenessen en(de) dier ghelijcke.

[ERFRENTEN TEN LASTE VAN DE KOPER]

XXXII *Ende boven dien es oock ondersproken ende wel gheq(on)ditionneert dat de coopere behouden zal t'zijn laste alzulcke eene erfvel(icke) rente van twaelf karolusguldenen t's(iae)rs als nu heeft ende toebehoort joncvrauwe Anthonine Heymans, w(edew)e van wijlent Ghyselbrecht Bost t'Haelst. De zelve rente besedt up 't derde leen der voors(eyder) heerlichede concernerende. Ende al eist dat de voors(eide) rente naer d'inhouden vand(en) originalen chartre niet losselick en staet, nochtans mach men de zelve rente verzetten ende elders bezetten binnen drie mylen in 't ronde der stede van Ghendt. Al naer d'inhouden van zeker cedulle van wijlent Denijs Heyman als proprietaris vande zelve rente.*

XXXIII *Item insghelijcx behoudt de coopere noch t'zijn laste eenen halven capp(oen) t's(iae)rs erval(ick), nu toebehoorende Willem van Vaernewyck ende twaelf penn(inghen) par(isis) t's(iae)rs der kercken van Nazareth gaende uut zekere p(ar)tien van erfven al zonder meer co(m)mers ofte last, ten zij dat de zelve rente losselick es. De welcke de vercoopre ghehouden werdt al te purgierene ende de vercochte p(ar)tien, onbelast zijnen coopre te leverne, gheres(er)veert alleenlick den co(m)mere vooren verhaelt.*

[f° 7^v]

XXXIIIJ *Item en(de) indien de vercochte partien naermaels met eenighe breedre belastinghe van erfvelicke onlosselicker rente bevonden worden meer dan hierboven verclaerst es, 't welcke de vercoopre affirmeert dat neen. Danof werdt hij vercoopere ghehouden zjn(en) coopre verghelt ende instant te doene in advenant vanden principalen coope.*

XXXV *Item indien oock up de voors(eide) vercochte partien n(aer)maels eeneghe losrenten bevonden worden meer dan de vercoopre verclaerst, ende te kennen ghegheven zal hebben werdt insgelicx ghehouden de lossinghe danof te doene ofte defalcatie danof te dooghene, mids al 't guendt dat daer an cleven zal naer d'exigentie ende bevindt van dien.*

[DE VERKOPER BEHOUDT DE OPBRENGSTEN VAN DE LANDEN VOOR DE OOGST VAN 1540 TOT/MET KERSTAVOND]

XXXVJ *Item es oock bespreck ende voorwaerde dat de vercoopre hebben ende behouden zal al de gheheele bate van desen jaere en(de) ougste XV^c veertich nu jeghenwordich in pachten, renten, vervallen, baten ende prouffiten tot en(de) metten kerssavont XV^c veertich incluus, midsgaders allen andren resten en(de) sculden den vercoopre van nu competerende ende toebehoorende, insghelicx oock de paiementen eerst vallende int naervolghen(de) jaer XVe XLJ al ter occasie vanden jaere ende ougste XVe veertich voorscreven.*

[DE KOPER DIENT ALLE BESTAANDE PACHTEN AAN TE HOUDEN TOT HUN VERVALDAQ]

XXXVIJ *Item wert de coopre ghehouden en(de) beloof by dese alle de pachten zulck als die hiervooren in dit contract al in 't langhe ghespecifiert en(de) verhaelt staen te latene bijd(en) jeghewordeghe pachters huerliedder cause ofte actie hebbende vulbruuckene totten expirerene vanden zelve(n) pachten. al volghende den inhoudene vanden voorwaerden die danof zijn.*

[DE VERKOPER DIENT DE KOPER TE VERZEKEREN DAT ZIJN FEODAAAL ERFGENAAM DE VERKOOP NIET ZAL BETWISTEN]

XXXVIIJ *Item so werdt de vercoopre ghehouden zijn(en) coopre te doen verzekeerne van zijnen oudsten hoyre ende andersins te garranderene, alsoo 't behoort bij consente, octroye, c(er)tifficatie ende andersins ghenouch o(m)me den rechte te vuldoene al ten behoorlick(en) contentemente verzerthede ende bewaernesse vanden zelve(n) coopre.*

[f° 8]

[DE VERKOPER DIENT DE KOPER TE VERZEKEREN DAT ZIJN ECHTGENOTE GEEN RECHT OP BIJLEVING MEER ZAL DOEN GELDEN]

XXXIX *Item ende insghelycx oock van al 't guendt dat 's vercoopers huysvrauwe in bylevinghen ofte andersins an de zelve(n) vercochte partien zoude moghen pretenderen ofte dat haer daer an nemmermeer zoude moghen competeren in eenegher wys.*

[BEPALINGEN I.V.M. DE OVERDRACHT VAN HET HEERLIJKHEIDSARCHIEF]

XL *Item werdt insghelicx de zelve vercoopre ghehouden zijn(en) coopre te leverene alle de boucken, l(ett)ren, tytlen en(de) munimenten*

*der voors(eide) heerlichede ende vercochte partijen anclevende,
e(m)merns zulck als de vercoopre danof onder hem heeft.*

[INGEVAL DE VERKOOP ZOU ONTBONDEN WORDEN T.G.V. EEN NAASTINGSRECHT, ZAL
DE KOPER SCHADELOOS GESTELD WORDEN]

XLI *Item es oick ondersproken, indien desen voors(eide) coop by naerhede
den coopre ontvonden waere, so dat yement el, als
nalincq daertoe by proxymyteyt sculdich wae(re) te co(m)mene,
ende danof ter erfven quame, so zal dese coopre hebben
voor zijn moyte, interest en(de) verlet de somme van zes hondert
karolusguldenen eens.*

[ENKELE EXTRA BETALINGEN, OPMAAK VAN HET CONTRACT IN TWEEVOUD DOOR
BEIDE PARTIJEN GETEKEND]

*Item en(de) boven al 't guendt voorscreven en(de) vooren verhaelt,
so heeft de voors(eide) coopre ghegheven eenen roosen noble,
voor den godspenn(inck) van deser coopmanscepe, ende 's vercoop(e)rs
huusvrauwe eene goudin ketene, weghende tien onchen
in fijnen goude. Ende in kennessen der waerheden
ende omme dat de voorscrevene dynghen behooren ende sculdich
zijn, vast en(de) ghestandich te blivene inder eeuwichheit
So zijn hier af ghemaect en(de) ghescreven twee ghelycke
contracten ende vorwaerden, eens luudende en(de) accorderen(de)
beede ghehandteeckent met elcx ghewonlick handteeken
den twintichtsten dach van decembre a(nn)o XVe veertich.*

[originele handtekeningen, zie hieronder]

Cornelis Scepper

Mortaingne

2. Octrooi tot verkoop (23 december 1540)

A. *KOPIE*.⁵⁸

Een octrooi tot verkoop van de heerlijkheid Eke werd door de Raad van Vlaanderen te Gent op 23 december 1540 afgeleverd aan de verkoper Antoon van Mortaigne.

De inhoud werd overgeschreven in de ratificatieakte. Zie hieronder nr. 7, f° 6.

⁵⁸ Dit octrooi is niet bewaard in het archief van de Raad van Vlaanderen. Dit archief bevat qua octrooien betreffende leengoederen enkel nog documenten van ná 1600 (J.BUNTINX, *Inventaris van het Archief van de Raad van Vlaanderen*, Brussel, dl. I, 1964, p. 109).

3. denombrement (26 februari 1541 (n.s.))

A. ORIGINEEL.

Algemeen Rijksarchief, Brussel, Verzameling denombrementen van de Wetachtige Kamer van Vlaanderen, nr. 2.636.

Perkament in vier gevouwen met groot uithangend zegel. Gedateerd 26 februari 1541 (n.s.) (*den zesse ende twintichsten dach van sporcle in 't jaer ons heer(e)n duust vijfhondert ende veertich*). Het zegel (links) is wel erg uitgevlakt maar onder de helm onderscheidt men toch een gevierendeeld schild (twee adelaars, twee leeuwen) met in het midden een hartschild met een keper.

Aangifte bij het keizerlijk leenhof van de Oudburg van Gent van de (eigenlijke) heerlijkheid van Eke door zijn nieuwe eigenaar Cornelis de Schepper.

Cornelis Scepperus, ruddere, raedt der keyserlicker ma(jes)teit van zijne Raeden van Staete ende Secreten, thesorier van zijnder Espargne, / heere van Eecke upder Schelden, houdt een leen vander keyserlicker maiesteyt als grave van Vlaenderen en(de) van zijnen hove ende casteel vander / Ouderburch te Ghendt. Tot welcken zijnen leene ende heerliche de van Eecke behoort hooghe justitie, middele ende neder ende al dat daer / onder es, eenen bailliu die stellen mach eenen onderbailliu van zijnen weghe, ende eenen praetere. Welcke bailliu mach dinghen met mannen / ende met scepenen van allen zaeken dier up ghevallen naer de coustume vanden zelve heerschepe. Item behoort ten zelve leene kercghebooden en(de) / voorghebooden te legghene ghelyck dat zij voeren gheleyt zijn ten casteele te Ghent, dachwaerheden ende jaerwaerheden, ougstaerheden ende al te berechtene / datter up ghevalt, also een hooghe justicier schuldich es te doene. Voort behoort ten voorn(oemde) leene, den ban van vyftich jaeren / ende daer ondre uutten heerschepe van Eecke ende voort vuten lande van Vlaendren. Item een hof van mannen, daer toe behoren neghen mannen / van leene die haer leen van hem houdende zijn onder cleen ende groot. Danof hij heeft als men se vercopt ofte verwandelt den tiensten / pennynck, een relief van thien ponden parisysen up dat zo groot es, ofte de beste vroeme van drie jaeren ende twintich scellinghen parisysen / van camerlyncghelde. Ende zo wanneer zij verwandelen bij den overlijdene vand(en) ghuenen diere uut versterven insghelycx zo moet hij dan hebben / een relief van thien pond(en) parisysen, ofte de beste vroeme van drie jaeren ende twintich scell(inghen) par(isis) van camerlyncghelde als vooren. Item eene / vierschaere van zeven scepenen, boeten van drie ponden parisysen ende daer ondre. Ende alle manieren van beste hoofden, goedt van bastaerden / ende gheconfisquiert goedt, toll ende vond, dienstlieden ende vooghtlieden, incommenlinghen ende ghevolch op zijn vooghtlieden alsoo't behoort. / Item vrije voghelrie ende visscherye al 't heerscip duere. Item als men de erva verwandelt ofte vercopt die van zynen leene ghehouden es, zo / heeft hij daer af den tiensten pennynck van dat ghelt, ende ter doot dobbel rente. Item behoort ten voornoemden leene eene stede staende / t'Eecke upden wall, metten meerssche, zaylande ende waetre, ende met dat daer toebehoort, groot zijnde omtrent twee en twintich bunderen, / lettelt min ofte meer. Ende in deser twee en twintich bunderen zo es begrepen de plecke vanden leene daer de muelene up staet, de welcke muelen / leen es also verre alst der seignourien vanden leene toebehoort. Item behoort te desen leene in erfvelicke rente dye dyversche laeten ghelden / vut hueren gronde

totter somme van een ende dertich mudden ende acht halstren ruwer evene. Item als de laeten sterven die dese evenrente / schuldich zijn, zo gheeft men van dootcoope twee schellyng(en) parisysen vanden bundre, also verre als d'erve ghelegghen es ten rechterhandt vanden / straeten t'Eecke ten Heede nederghaende tot in Swils meersch. Item behoort te desen leene in erfvelicke pennynck rente die dyverssche laeten / jaerlickx ghelden achtendertich schellinghen vijf penningen parisysen, vijf cappoenen ende twee hoendren, ende als de laeten steerven die dese / rente ghelden zo heeft men van dootcoope also vele alster uute ghaet. Item behoort noch te desen leene zes dachwant erven, de welcke / wijlen mer Jan van Massenne als heere van Eecke cochte jehghens zijne laeten gheheeten 't Schoenmeersschelkin. Staende dit voornoemde / leen ter trauwen ende waerheden zijnen voornoemden heere t'eenen vullen reliefve ende camerlyncghelde ter doot ende alst verwandelt bij / coepe, zo staet ten thiensten pennynck relief ende camerlyncghelde alsvooren. In kennisse van desen so hebbe ic Cornelis / Scepperus ruddre, dit denombrement ende rapport beseghelt met mijnen ghewoenelyken zeghele van wapene, hier an / hanghende den zesse ende twintichsten dach van sporcle int jaer ons hee(re)n duust vijf hondert ende veertich.

4. Citaat uit een brief van Cornelis de Schepper aan Ioannis Dantiscus wat betreft zijn aankoop (12 april 1541)

A. ORIGINEEL.

Uppsala Universitetsbibliotek (Zweden), Carolina Rediviva, H. 155, f. 37-40.

De brief van Cornelis de Schepper is zeven bladzijden lang en in klein geschrift.

[f° 1 onderaan, f° 1^v, f° 2 bovenaan van de brief (f° 37 - 38^f van de ingebonden verzameling brieven)]

...

Scribis in postremis istis te nullas meas accepisse, de quo non miror. An nesciebas autem me Aprili / mense profectum fuisse in Transylvaniam? Ita enim puto ad te perscriptum fuisse. Sed haec missa sint. / De morte tua nullus fuit rumor hic, iampridem postquam antiquum illum discussi, sed ab eo tempore / omnes fere, qui hic tibi fuere amicissimi, amisisti, Marcum imprimis Laurinum decanum Brugensem, / qui mense Novembri, dominum Adolphum a Burgundia dominum de Beveris, qui Decembri, multosque / alios, ut capitaneum Thamysae, [f° 37^v] Iacobum Snagart, quos enumerare longum esset, qui diversi[s] temporibus obiire.

Ut vero de meis rebus aliquid audi[as]: ex Vienna sub finem Augusti sum profectus venique ad / caesarem Bruxellam, neque multo post illustris dominus a Granvella inde abiit Wormaciam ad / conventum imperii super negotio fidei indictum. Secutus est illum caesar mense Decembri me hic apud / serenissimam reginam Mariam ipsius sororem, gubernatricem harum provinciarum subsistere iusso, / id quod pr[o] gratissimo mihi accidit, iam enim in fastidium mihi ve[nit] aula cogitoque me intra / testam meam contrahere. // Idque u[lt] commodius possim efficere. emi domum et dominium inter / Gandavum et Aldenardum, ad flumen Scaldim, pretio trigint[a] milium florenorum aut non multo / minus. Brugae enim mihi sordent amissis omnibus amicis, quibuscum vivere solebam. Proinde in / domum illam migrare statui. Habeo vicum frequentibus aedificiis, bona societate, multis transeuntibus /

cotidie insignem, qui meus est. Habeo domum circumsaepam gemino flumine, hoc est Scalde / principali et secundar[io]. Scaldi. Habeo prata amoenissima, habeo merum mistumque ibi imperium et / ius, secundum comitem Flandriae, qui meus est feudi dominus. // Distat vicus iste, Eecque id est / Quercus nomine, a Gandavo Aldenardoque pari spatio, hoc est duobus miliaribus cum dimidio. Ex opposito trans flumen est arx insignis nomine Gavera, quondam domini de Fiennes, nunc principatus / titulum habet spectatque ad relictam illustris quondam comitis de Egmond. Vicinum eadem ripa habeo / abbatem Sancti Petri Gandavensis, cuius vicus Swynarde continuus est meae Quercui. Habemus et / iurisdictiones inter nos in aliis nonnullis vicis communes. Habeo piscium magnam copiam, / praetereaque frumenti omnis generis, itaque ex hac una Quercu meam familiam et amicos alere / possim ceteris proventibus mei[s] et coniugis meae intactis, id quod tibi significatum esse volui, quo / una mecum Deo gratias ageres. Atque haec ipsi certe Deo et coniugi meaemagis debeo, quam / principibus, quamquam et illi de me benemeriti sunt. Tuae itaque erunt partes amico congratulari, / qui senio suo prospexit. Habeo in eo domum satis commodam, sed quam cum tempore possum efficere / commodissimam. In hanc bibliothecam meam immittere, in hac aetatem transigere decrevi, si qua fata / sinant, procul a curis et a curia, cum uxore et liberis, qui mihi duo sunt. Commoditas est flumen / ingens, navigio advehi omnia possunt. Distat a Brugis septem, totidem a Watervliet, ubi possessionum / nostrarum non exigua pars est, a Bruxellis decem tantum miliaribus nostratibus, in ipso Flandriae / meditullio. Certe cum in multis aliis, tum in hoc effulsit erga me divina gratia, fuit enim venale supra / quattuor annis et a magnis ambitum proceribus, mihi autem cessit.

...

[slot]

Ex Bincio Haynoniae, die XI^a mensis Aprilis anno Domini MDXLI more Romano.

Eiusdem Reverendissimae Paternitatis Vestrae

Humilis inservitor et filius

[getekend] *Cornelius Scepperus*

[postscript] *Fratres et sorores fraterne saluto manu Cornelii*

5. De tiende penning en het leenverhef voor het deel onder de Oudburg van Gent (baljuwrekening 1540-41)

A. ORIGINEEL.

Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamers, nr. 14.166.

Rekening op perkament van de baljuw van de Oudburg van Gent, Philips de Vriendt over de periode 15 juli 1540 – 15 juli 1541.

[f° 16v]

Aultre recepte des reliefs et dixiesme deniers des fiefs eschues ou temps de ce compte

[f° 17]

[linkermarge]

de ces I^m III^c XXXVJ Lb p X S p / despen(ce) en est fes cy apres / fo° XXX sur le s(eigneu)r de Houchin

[midden]

Item de mess(ir)e Cornille Scepperus pour le relief d'ung fief / assavoir la s(eigneu)rie de Ecque a luy venu par achapt de / Anthoine de Mortaignes, escuyer a este receu X lb p. # / ~~et pour le Xme denier deux mil III^c XXXVJ Lb X S / paris(is) montant ensemble au prouffit de l'empereur~~ I^m III^c XLVJ Lb X S p. [bedrag vergeten te doorstrepn]

[rechtermarge: ter vervanging van de doorgehaalde tekst]

Et pour le droit s(eigneu)rial et / dixiesme denier par luy / deu montant selon la cost(u)me/ et assiete ... en ceste p... / par ordonn(ance) de l'empereur / a la so(m)me de I^m III^c XXXVJ Lb X S / Selon / les l(ett)res pattentes de sa / ma(ies)te rendues en despence / cy apres fo° XX montans lesd(its) / deux parties a la somme / de I^m III^c XLVJ Lb x S.

[f° 20v linkermarge]

Par lesd(its) l(ett)res patentes / en date du XII^{ij} jour de / janvier XV^c XLIIJ contenant / l'enthier don de ce droit s(eigneu)rial / pour les causes et aux / charges au long decl(ar)ees / esd(its) l(ett)res portans chausule / de nonobstant et derogation / aux ordonnances. A condition q(ue) led(it) Scepperus ne pourra ny peult quereller ne demander aucune chose / du reste et deu de ses gaiges et autres parties extraordinaires par luy desboirs .. en plusieurs / voiaiges et ambasades / contenus esd(its) l(ett)res patten(tes) / Avec l(ett)re de / recognoissance dud(it) / Scepperus d'avoir profite / du(dit) don suyvant lequel / il quicte sa ma(ies)te de toutes / lesd(its) parties promettant / de jamais en riens / demander ou quereller / le tout cy rendus. Mais po(ur) ce q(ue) lesd(its) l(ett)res ne sont veriffiees q(ue) d'un chief et des trois q(om)mis des finan(ces) / et non du tresorier g(e)n(e)ral .. soit q(ue) ...les soient a luy adres... .. contrevenant aux / ordonn(ances)

[vervolg in rechtermarge]

des / finan(ces) et q(omme) lad(ite) quic(t)ance est / si g(e)n(er)alle q(omme) a grant / difficulte l'on en s... / f... les corrections. A / ces causes soit /le tout veu au bureau /pour en ordonner

A ceste cause la(dite) p(ar)tie a / este roye --- / ~~jusques au Noel XV^c / XLIIJ~~ et luy sont lesd(its) / l(ett)res pat(entes) rendues

Lesd(its) l(ett)res paten(tes) de I^m / III^c XXXVJ Lb X S p sont / reprinses et rend(ues) ou / XXVIJe compte de mess(ir)e / Guill(aum)e le Blanc a la r(e)c(e)pt)e / de l'espargne, finy le dern(ier) / jo(u)r de decembre XV^c XLIIJ / f° XXVIJ ...

Par quictan(ce) devant rendu / avec la p(ar)... par / les q(om)miss(air)es ... / Roye co(m)me dessus

Roye co(m)me illec

*Roye co(m)me dessus
Roye co(m)me devant*

[f° 21 linkermarge]

*Par quit(ance) icy rendu / ..an.. jo.r co(m)me / dessus meismement sur / Royez
co(m)me dessus.*

[f° 20v midden]

Despence et mises sur lad(ite) recepte

[schuin doorstreept] *Premiere declare ced(it) bailli co(m)ment il a cy devant fait /
recepte f° XVIIJ de la somme de deux mil quatre cens trente six / livres dix solz
paris(is) pour le Xme denier de l'achapt / de la s(eigneu)rie d'Eecque p(ar)dessus le
relief fait par mess(ir)e Cornille Scepperus / lequel a de lad(ite) somme obtenu
grace et aquict de / l'empereur n(ot)re s(eigneu)r comme appert par ses l(ett)res
paten(tes) / en date du XIIJ^r jour de janvier XV^c XLIJ veriffiees des / gens de ses
finan(ces) pour ce icy reprins en despence / en vertu dicelles icy exhibees lad(ite)
somme de IJ^M iij^c XXXLj Lb X S p.*

[schuin doorstreept] *Item paye par ced(it) bailli a m(aitr)e Jacques Hessele et /
Jehan Meeuszone hommes de fief dud(it) Viefbourg /pour leurs vacations chascun
de sept jours d'avoir / este par ordonnance de la Reyne et de messeigneurs / des
finances sur lad(ite) s(eigneu)rie d'Eecque pour extimer et / apprecier icelle en
deduisant la valeur des deux / autres fiefs et s(eigneu)ries quy ne sont tenues de
l'empereur comprises en ung achapt / au prix de deux livres dix solz paris(is) pour
ch(ac)un / par jour qui font et pour de icy la somme de XXXV Lb p.*

[schuin doorstreept] *Item aud(it) m(aitr)e Jacques Hessele commiss(air)e principal /
pour XXX feuilles de papier qu'il a employe en minute / et grosse en faisant lad(ite)
appreciation au pris / de IIIJ S p. pour ch(ac)une feuillette qui font et pour / ce icy la
somme de VJ Lb p.*

[schuin doorstreept] *Item ced(it) bailli pour ses vacations de sept jours / d'avoir
este avec lesd(its) hommes de fief par lad(ite) / ordonnan(ce) aud(it) Eecque pour
mieulx adresser lad(ite) / appreciation au pris de IIIJ Lb p par jour qui font / et
pour ce icy la somme de XXVIIIJ Lb p*

[schuin doorstreept] *Item declare en outre ced(it) bailli comme(n)t lesd(its)
hommes de / fief pour mieulx garder le droit de l'empereur en lad(ite) / appreciation
ont prins Loys Bultinc, Pierre de /*

[f° 21 vervolg midden]

[schuin doorstreept] *Schuutere et Olivier Tuicke, maistres Matheus et / Carpentiers
a leur assistance pour leurs vacations / ch(ac)un de sept jours au pris de IJ lb p
pour ch(ac)un par / jour qui font et pour ce icy la somme de XLIJ Lb p.*

F° 20v [rechtermarge]

La despen(ce) de ces IJ^m IIIJ^c / XXXVJ Lb X S p est f(ai)ct cy / apres f° XXX sur le / s(eigneu)r de Houchin

Par quict(ance) servant po(ur) / la partie ens(uivan)t / mais pour ce que icellui / despence q(om)me samble / doit estre a la requeste / et charge de partie / requerant.

Roye a ceste cause

[het deel in de rechtermarge hierna is vervolg van tekst begonnen in de linkermarge, zie hoger]

[f° 30]

A mess(ir)e Guill(aum)e le Blanc ch(eval(ie)r s(eigneu)r de Houchin/ conseiller de l'empereur n(ot)re se(igneur) maistre en sa chamb(re)/ des comptes a Lille et co(m)mis a la recepte des deniers / appliquez a l'espargne et depens ordonnez a l'execution / du testament de feu le roy don Ph(i)l(ipp)es de Castille/ q(ue) dieu absolve, la somme de deux mil quatre cens/ trente six livres dix solz du pris de vingt gros / monn(aie) de Flandres la livre. Que led(it) bailly / luy a delivre en ung mandement de samblable / somme roye cy devant fo° vingt en deniers a/ luy paye pour ... tir et employer ou fait/ et conduicte de sond(it) office par l(ett)re de recepte / en date du XJe d'octobre XV^c XLIIJ lad(ite) somme de / IJ^m IIIJ^c XXXVJ Lb. X S.

6. Het leenverhef voor het deel onder het leenhof van Dendermonde (baljuwrekening 1541-42)

A. *ORIGINEEL.*

Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamers, nr. 14.384.

Rekening op perkament van de baljuw van het leenhof van Dendermonde, over een periode van twee jaar eindigend Kerstavond 1542.

[f° 5]

De messire Cornille Scepperius chevalier conseill(e)r d'Estat de l'empereur n(ot)re pr(in)ce, d'ung fief par luy achete d'ung Anthoine de Mortaingnen en la seigneurie de Eecke pour ce X Lb. p.

7. Ratificatieakte (18 juni 1541)

A. *ORIGINEEL.*

Rijksarchief te Gent, Algemeen Familiefonds, FM41 Familiepapieren de Pélichy, nr. 3.084.

Katern (formaat ong. 30 op 45 cm, dubbelgevouwen) van drie dubbelbladen en een omslag, alles van perkament. Gedateerd 18 juni 1541 (*den achtiesten in wedemaent anno vijftienhondert ende eenenveertich*).

Akte van ratificatie van de verkoop gebeurde op 20 december 1540 door Antoon van Mortaigne, gezegd van Pottelles, schildknaap, heer van Eke en zijn echtgenote Margareta van der Mote aan Cornelis de Schepper (zoon van Andries) ridder, lid van de Raad van State en de Privé-Raad van Karel V en zijn schatbewaarder, van de heerlijkheid Eke en twee afhankelijkheden ressorterend resp. onder het leenhof van Dendermonde en het leenhof van Ayshove. Opgemaakt door Philips de Vriendt, baljuw van het leenhof Oudburg van Gent.

In de akte sluiten alle zinnen de een na de andere op elkaar aan, nooit wordt voor een nieuwe paragraaf op een nieuwe regel begonnen of worden er blanco regels ingelast. Dit gebeurt al evenmin op het ogenblik dat het citeren van een andere akte begint of eindigt. Dit gebrek aan structuur bemoeilijkt fel het begrijpen van de inhoud. We hebben in onze transcriptie daarom zelf blanco regels ingelast tussen paragrafen.

Het koopcontract van 20 december 1540 (zie daarvoor onder 1.) dat hierin integraal geciteerd wordt, hebben we weggelaten, de enkele heel minieme verschillen (vooral qua spelling) vindt men vermeld in voetnoten bij de tekst van de verkoopakte.

B. *GEDEELTELIJKE KOPIE*

Rijksarchief te Gent, Raad van Vlaanderen, nr. 33.381, stuk 4.59

Katern van 8 folio's. Dit is een 18de-eeuwse letterlijke kopie (maar met spellingsvarianten) van de tekst van de ratificatieakte vanaf het begin tot aan – maar niet meer inclusief – de vermelding van de koopsom van 26.000 karolusgulden.

[f° 1]

WIJ PHELIPS DE VRIENDT

als bailliu bij provisien ende wettelick maendre vanden mannen van leene 's keysers vanden / Roomschen Rycke, Cooninck van Castillen, Eerdts Hertoghe van Oostenrijcke, / Hertoghe van Bourgoignen, etc., Grave van Vlaendren ende datte van zijnen / casteele ende Ouderburch van Ghendt, Jacob de Vriendt, Jan Borluut, Michiel de Vriendt, / Gheeraerd vanden Bundre, Jacop Hessele, Gillis de Vooght,

⁵⁹ [tekst in de marge bovenaan links f° 1] *Groot acht bladeren. Op den XI-en july 1701 gheauthentiqueert dit extrait en(de) ghehouden om te employeren int proces contra den heere van Nazarette / Extraict uijt den coopbrief der heer(ijckhede) van Eecke op de Schelde aenghegaen tusschen Jo.r Antheunis van Mortaignen gheseyt van Pottelles ende mher Cornelis Schepperus van daten dan 18-en weedemaent anno vijftien hondert en(de) eenenveertich, alwaer onder andere staat als volght: Wij Philippus de Vrindt als bailliu bij provisie ende wettelijck maendre vanden mannen van leene 's keysers van den Roomssche Rijke*

ende Ghyselbrecht vand(en) / Putte, mannen van leene ons voorseyts gheduchs heeren van zynen casteele voornoemt, / doen te wetene allen den ghuenen die desen presenten chartre, bouckwijs ghestelt, / zullen zien ofte hooren lesen, dat up den twintichsten dach van december naestleden / voor ons commen ende ghecompareert zijn, in propren persoonen, joncheere Anthuenis / van Mortaignen, gheseyt van Pottelles, schiltcnape, heere van Eecke, ende joncvrauwe / Mergriete vander Mote f Vastraerde⁶⁰ zijne wettelicke gheselnede als totten / onderscreven zaken bijden voornoemden joncheere Anhuenis haeren man, ende kerckelicken / vooght daer toe gheautoriseert, de welcke kenden ende verclaersden bij desen / wel ende duechdelick vercocht hebbende elck int zijne ende also verre alst hemlied(en) / anneghaen mach ofte zoude moghen competeeren, mer Cornelis Scepperus filius Andries, / ruddere, raedt der keyserlicker maiesteyt van zynen Raden van Staete ende secreten, / tresorier van zijnder espargne etc: de voorseyde gheheele heerlichede ende / seignourie van Eecke metten dependentien daer annectevende, consisteerende in drie leenen / wanof d'een ende 't principael leen es de heerlichede van Eecke, gehouden vander k(eyserlick)er / maiesteyt van zynen casteele ende Oudenburch van Ghendt, d'ander leen es ghehouden / vanden huuse ende hove van Denremonde, ende 't derde leen es ghehouden vanden heere / van Mastaing van zynen hove van Ayshove. Ende omme niemendt te verminderne / ofte onghelijck te doene, ende in toecommende tijden alle moeyten, questien ende / processen bet te eviteerene, so zijn de palen, limieten, abouten ende gheschedinghen / vand(en) voors(eide) heerlichede in 't generale ghelijck men die van allen ouden tijden tot nu / toe gheuseert, onderhouden ende gheobserveert heeft, hier ghespecifiert ende ten / alder naesten ende bequaemsten dat moghelijk es verclaerst inder manieren naer / volghende: Eerst zo scheede de heerlichede van Eecke ende 't landt van / Gavere ter halver Schelden, also verre als haer de voorseyde heerlichede lancx der / voorseyder Schelden bestreckende es. Te wetene van bij Varewijck te Veere tot / 't henden vanden Laetsten Hollandt naest Gavere. Item vander voors(eide) halver Schelden / aenden houck vanden voorseyden Laetsten Hollandt, so bestrect haer de voors(eide) heerlichede / westwaert uppe tusschen den voorseyden Hollandt ende den meersch ghenaeft / Berrentermeersch tot inde beke. Item ende also scheedt de voorseyde heerlichede / van Eecke, ten halven vanden voorseyder beke loepende westwaert up over de / Nederstraete aenden houck van eenen sticke landts, ghenaeft den IJserbyt, tot achter / Jooris Ervynes hofstede daer de voorseyde beke hendende es. Item vanden hende / vander voorseyder beke schiedt de voorseyde heerlichede noesch⁶¹ over duer den houck / van eenen sticke lands, toebehoorende Gillis der Wedewen naer den heckstijl vanden / straetkinen voor Heindryck Heyse fs Gillis, ende also altijts westwaert up / ter halver gracht, tot upden rechten heerwech tusschen Ghendt ende Audenaerde. Item ende also strect de voors(eyde) heerlichede wat naerder Eecke tot an 't Berren- / straetkin. Item also schiedt de voorseyde heerlichede recht westwaert uppe / haelende 't voorseyde gheheel straetkin metter halver gracht, tot an 't straetkin / vanden Cleen Camermeere bij Pieter sHonds ieghens een stick lands ghenaeft den

⁶⁰ In RAG, RvVI 33.381, 4de katern, f° 2: *bastraerds*.

⁶¹ ? (idem in RAG, RvVI 33.381, 4de katern, f° 4).

/ Braemhul toebehoorende Arendt Claus fs Jans. Item also haelt de voors(eide) / heerlichede de voorseyde gheheele straete vanden Cleen Camermeere tot inden

[f° 1^v]

Doenbeke. Item ende es te wetene, dat vander Schelden totter voorseyder Doenbeke / allomme jehens de heerlichede voorseyt, abouteerdt de heerlichede van Haspre, ende / strect de voorseyde heerlichede recht over duer de voors(eyde) Doenbeke ter halver gracht lancx / 's heeren van Eecke bosschen tot upde Scraechstraete. Item ende also dweers over de voors(eide) Scraechstraete wat noordwestwaert tusschen / 's Heerbosschen ende der Haselmeere ter / halver gracht vallende zo tot inde Hooghstraete. Item ende also lancxst der voorseijd(en) / halver Hoochstraeten, streckende voor Jans vander Leijen te Ghendtwaert uppe tot / voor Jooris Oste up Toutefais, ghenempt ter Witter Eecken. Item ende es te weten / dat vander voorseyder Doenbeke tot up Toutefais, ghenempt ter Witter Eecken voors(eid) / allomme abouteerdt de heerlichede van Nazareth altijs totter halver Hoochstraeten / voornoemdt. Item ende vander voorseyder halver Hooghstraten up Toutefais voors(eid) / strect de voors(eide) heerlichede zuudoostwaert ter halver straten tot upden rechten / heerwech, tusschen Ghendt ende Audenaerde voorseyt, ghaende zo ter halver straeten / een wat te Ghendtwaert uppe tot aen 't leen toebehoorende meester Joaetchim de / Costere. Item ende es te wetene dat vander voorseyder Hooghstraten zuudoostwaert / totten voorseyden leene van meester Joaetchim de Costere, allomme abouteerdt, jehens / de heerlichede van Eecke, de heerlichede van Duerle. Item also schiedt de heerlichede / recht up ter halven gracht zuudoostwaert tusschen den leene voornoemdt ende eener / sticke landts gheheeten 't Galghestick tot upde rechte strate tusschen Landuijt en(de) / Zeeverghem achter Jan Luutins upden keer vander selver straten. Item ende es te / wetene dat vanden voors(eyde) heerweghe tusschen Ghendt ende Audenaerde totter / voorseyder straten tusschen Landuijt ende Zeeverghem abouteerdt joncheere / Clays van Rommerswaele met zijnder heerlichede van Weldene inde prochie / van Zeeverghem. Item ende van bachten Jan Luutins voorseyt, bestrect haer die / voorseyde heerlichede van Eecke te Landuijtwaert nedere ter halver straeten tot an / de Leenstraeten. Item also voort haelt de voorsyde heerlichede de gheheele / Leenstraete ter Meerschwaert nedere tot 't henden van diere daer den pael staet. Item ende vanden voorseyden paele moet men de boemen⁶² duer de meersch up den torre / vander kercke te Vurste hoe wel de heerlichede van Eecke voornoemdt maer en / gaedt totter voorseyden halver Schelden. Item ende es te wetene, dat van achter / Jan Luutins voorseyt te wetene den keer vander rechte straete, tusschen Landuyt / ende Zeeverghem allomme abouteerdt de heerlichede ende 't landt van Gavere tot inde / voorseyde Schelde.

Ende noch vijf andere partien der voorseyder heerlichede / niet conerneerende noch anneghaende, danof de coopre optie hadde, die te behoudene / voor de somme van drie duusent karolusguldenen eens ofte de zelve te laten / vaerene. Hoe wel de voors(eyde) coopere de zelve vijf partien ten voorscreven pryse / gheanveerdt ende

⁶² *dr ?? einen, drie boemen in RAG, RvV1 33.381 f° 7^r.*

behouden heeft. Welcken coop in 't generaele ghedaen es, omme / de somme van⁶³ zessentwintich duusent karolusguldenen, zuuvere ende vryds ghelts, / boven allen ontcosten van erfven ende onterfven, den bailluwen ende mannen rechten, / thiende penninghen, relieven, camerlincghelden, 't lichten vanden chaerteren, recepissen / ende anderssins, die den coopre boven dien t'zijnne laste ghenomen heeft, ditte boven / een gouden kethene, die de coopre der gheselnede vanden vercoopre presenteerde ende / scanck, weerdich wesende twee hondert karolusguldenen ofie daer omtrent. Ende / blijcken mach byden contracte danof bij hemlieden ghemaect wanof d'inhouden van woorde te woorde hier naer volcht: ...

[BEGIN CITAAT KOOPCONTRACT(VAN 20 DECEMBER 1540)]

...

[EINDE CITAAT KOOPCONTRACT]

[WENSEN VAN DE KOPER BETREFFENDE VERERVING NA ZIJN OVERLIJDEN OF DAT VAN ZIJN ECHTGENOTE]

... Van welcken vercochten leene ende heerlichede ond(er) het Ouderburchsche / gheleghen met zijnen toebehoorten, de voorn(oemde) joncheere Anthuenis van Mortaignen / an de mannen verzochte, hem te ontuytene ende te onterfvene, t'zijns coopers / behouf, volghende den voorscreven contracte danof tusschen hemlieden ghemaect, tot / welcken voors(eide) leene en(de) heerlichede, de voorn(oemde) mer Cornelis wel verzochte te / q(om)mene mette conditien hier naer verclaerst. Eerst zo begheert hij in dit leen ende / heerlichede verghift ende gheërfte te zijne voor hem ende zijne kyndren ghegenereert / en(de) te genereerene. Ten anderen gheconsidereert dat dit een gheconquesteert leen / is binnen huwelicke tusschen hem ende vrouwe Elysabeth Donche fa Pieters met / ghemeenen goede, danof hij vermach te disponeerene t'zijnder gheliefte, so eist / dat hy verzouct ende begheert inden ghevalle dat hij ofte zijn kyndren aflivich / woorden zonder eenich wettelick hoer van huerlieder lichaeme gheprocreert / achter te latene, uut zekere consideratie hem daertoe mouverende, dat 't zelve leen / ende heerlichede succedeeren zal up Jheronimus, Mathias ende Katherina Lauwerins, / kynderen vande voors(eide) vrouwe Elyzabeth Donche vanden eersten bedde, die / zou ghehadt heeft by zalegher memorie meester Pieter Lauwerin fs mer / Jheronimus, heere van Watervliet etc. Wel verstaende een van hemliedere alleene, / den oudsten altyts vooren, daer inne alleene gherecht, zonder te dien hende eeneghe / recompense ghehouden zijnde, zijne(n) broedere zo zustere te doene. Metter / q(on)ditie ende reservatie indien de voorn(oemde) kynderen alle gherochten te overlydene zond(er) / eeneghe hoers van huerlieder lichaeme gheprocreert achter te latene, dat 't zelve / leen ende heerlichede wedero(m)mee commen ende keeren zal inden struuck vand(en) / voorn(oemde) mer Cornelis Scepperus fs Andries en(de) zijn(en) hoers. Daertoe indient hem / van noode es, ter meeren verzekerteyt hij

⁶³ RAG, RvVI 33.381, 4de katern, f° 8 houdt hier op met de kopie en vermeldt enkel nog: etc..

verhopt te vercryghene vand(en) k(eiserlick)e M(ajestei)t als grave / van Vlaend(re)n l(ett)ren van octroie. Item zo es oick zijn(en) meeni(n)ghe en(de) verzouck dat de voorn(oemde) vr(ouw) Elizabeth / Donche zijn(en) wettel(icke) gheselnede indie(n) zou langhe(r) leeft dan hij, houden, hebben ende heffen zal

[f° 5]

zal 't ghehele bladt, incommen ende 't ghebruuck vanden voors(eide) leene ende heerlichede huer / leven lanck, zonder eeneghe reservatie niet uitghe(xp)leten, noch ghezondert te haeren wille / ende prouffyte. ...

[VRAAG VAN HET LEENHOF AAN VERKOPER OM EEN VERKOOPSOCTROOI TE BEZORGEN]

... Ende wij, bailliu ende mannen bovenghenoempt, ghehoort 't verzouck ende / begheerte vanden voornoemden comparanten, ende den willekuere bij hemlieden ghedaen, ende daer / naer den voornoemden joncheere Anthuenis behoorlick ghestaeft, ende van hem verzocht te / wetene of hy hadde daer toe octroy vanden keyserlicker majesteyt, als grave van Vlaendren, daer / op hy joncheere Anthuenis gheantwoort, dat hy hem sterck maecte vanden zelven octroye / volghende welcken wij, bailliu ende mannen hebben hem ghecondempneert 't zelve ons te bringhe(n) / ofte zenden binnen veerthien daeghen naerstcommende, upde pyne van hondert karolusgulden(en) / ten prouffyte vander keyserlicker majesteyt, ende de erfvinghe te nieuten te zijne / 't zijnen coste. ...

[VERKLARING AAN HET LEENHOF VAN DE KOPER VAN DE REDENEN TOT VERKOOF]

... Ende voorts hebben hem ooc behoorlick ghestaeft ende verzocht te wetene / de cause waeromme hij 't zelfve leen ende heerichede vercoopen wilde. Verclaersde by / eede 't zelve te doene uut noode. Ende omme beter ghedaen dan ghelaeten, bij dat hij / vercoopere, up zijnen voornoemden eedt hoghelick ghemaendt alsoo 't behoort, ter presentie / van ons, bailliu ende mannen bovenghenoempt, verclaersde gheen andere goedt hebbende, omme / hem t'ontlastene van zijne commeren ende groote schulden, daer hij hem inne vandt, / allegierende ende verclaersende dat zijn vadere, hem bezwaert ende belast liet t'zijnen / overlijdene wel tot zes ende vyftich ponden grooten t'siaers. Ende boven dien van / achterstellen ende dyverssche andere schulden van commere, tot drie hondert ponden grooten / ofte bet, welcke lasten hij joncheere Anthuenis sichtent niet ghemindert en hadden, zo / hij verclaersde, nemaer grootelicx ghemeerdert. belovende in confirmatie ende / versterkinghe zijnds eeds, 't zelve te doen affirmeerende ende attestereen met zijne / naeste vrienden ende maghen. Ende hemlieden te doen consenteeren inden vercoope. ...

[VERZOEK VAN DE KOPER OM BEVESTIGINGEN DOOR GETUIGEN VAN DE REDENEN TOT VERKOOF]

... Waer / up wij, bailliu ende mannen bekenden ende verclaersden den noodt over zulck zijnde doen / verzochte de voornoemde mer Cornelis Scepperus, ruddere etc., an ons bailliu ende mannen / bovenghenoempt de kennesse te nemene van allen den

conditien ende bespreken hier vooren / verclaerst, midsgaders vander acceptatie vanden noode vanden belofte de selvighe noodt / te doen confirmeeren by vrienden ende maghen ende hemlieden te doen consenteeren inder / vercoope ende danof note te houdene, volghende welcken wij kenden 't zelve aldus voor ons / bailliu ende mannen wel ende wettelick ghepasseerdz zijnde bij willecuere, dancke ende / accorde vanden voornoemden partien. Doen verzochte voorts de voornoemde mer Cornel(is) / an my, bailliu, dat te voorts procedereen zoude naer coustumen 's hoefs. Ende doe wart er / noch eens zo veele toe ghedaen als datte bailliu maende, of den zelve boodem van leene / ghebooden ende uitbooden was, zo men leenghoedt schulden was te ghebiedene, naer / coustume 's hoefs vander Ouderburch. D(e) welcke wij mannen vanden bailliu verzocht over / zulck bekenden ghedaen wesende, ende zonder eeneghe calaengne, uuter kercken geco(m)men / zijnde, ...

[ONTERVING VAN DE VERKOPER]

*... volghende welcken wijsden dat de voornoemde joncheere Anthuenis van / Mortaignen hem ontuutten ende onteerfven zouden vanden voorseyden leene en(de) heerlicheide / also die ghestaen ende ghelegghen es, ghelyck hij 't zelve ghehouden hadde in leene / ende manschepe van onsen gheduchten heere voornoemdt, met updraghinghe in handen / van mij, bailliu als in 's heeren handen met alleene monde ende werpinghe 's voorseyts / mer Cornelis Scepperus ruddere behouf. 'T welcke hij also dede, bringhende 't zelve / leene ende heerlicheide uut zijne toebehoorten, in handen van my, bailliu als in 's heeren / handen t' 's coopers behouf. Oick renunchierende van alsulck recht als hij hadde ofte / nimmermeer soude moghen heessen an 't voorseyde leen ende heerlicheide, ofte zijn / hoysr ende naercommers **met werpen den halm, luyden voyse ende spreekende monde** / begheerende danof de vremdste bekendt te zijne, nu ende ten eeuweghen daghen / ende volghende dien was de voornoemde vercoopere ghewijst de vremdste bekendt / te zijne vanden voors(eiden) leene ende heerlicheide, behoudens den vercoopere, zijne scellinghe(n) / ende penninghen sheeren ende elcx recht, dier van te vooren wettelick recht an hadden.*

[AANERVING VAN DE KOPER]

Ende de voornoemde mer Cornelis, bij maninghe ende vonnesse van ons bailliu / ende mannen boven ghenoept, ghegoedt, gheëerft ende verghift in 't voorseyde leen / ende heerlicheide van Eecke, met allen den prouffytten, baten ende emolumenten daer

[f° 5^v]

anneclevende omme 't zelve bij hem, zynen hoysr ende naercommers volghende zijne / begheerte, hier vooren ghespecifiert ende verclaerst, nu ende ten eeuweghen daghen / te hebbene ende ghebruuckene, als zijn proper wel ende ghecochte goede. Ende / ditte aldus ghedaen ende overleden zijnde, ic, bailliu voornoemdt maende de mannen / oft alle de saken bovenghescreven, zo wel ende wettelick ghedaen waeren dat zij / schuldich waeren stede te houdene ende van weerden te blyvene. Ende wij mannen / daerof ghemaendt wesende, wijsden dat de voornoemde mer Cornelis

*Scepperus, / ruddre, zo wel ende wettelick int voornoemde leen ende heerliche-
gheërf, / ghegoedt ende verghift was, ende zo vele daer toe ghedaen hadde naer
wet, / coustume ende usaige vanden hove ende casteele vander Ouderburch
voornoemdt / als dat hy voortan, heere ende erfachtich man vander voornoemde
heerliche- en(de) / leene behoort bekendt te zyne. Ende t' zelve te hebbene ende
ghebruuckene, als zijn / proper goedt, emmers in al ende up al behoudens ons
voors(eid) heeren recht ende / elcx anders recht, belovende de voors(eide) joncheere
Anthuenis den voorscreven mer / Cornelis te garanderene, jehgens eenen
yghelicken ter causen vanden inhoudene / vanden gheheelen voorscreven
contracte, alzoodt behoort. ...*

[AFZWEREN DOOR DE VERKOOPSTER VAN AL HAAR RECHTEN VAN BIJLEVING]

*... 'T welck al vulkommen / zijnde zo verzochte de voornoemde mer Cornelis,
coopere, dat de voorseyde / joncvrouwe Margriete vander Mote, gheselnde vanden
voornoemden joncheere Anth(ueni)s / van Mortaingnen, vercoopere, af zwoeren
zoude ten heleghe, al haer recht van / bijlevinghen dat zou ofte yemendt van huere
t'weghe zoude moghen pretendeeren / 't hebbene an d'leen ende heerliche- en
Eecke, met zynen dependentien, volghende / welcken zou aldaer comparerende by
haeren vryen wille, ende by consente, ende / autorisatie vanden voornoemden
joncheere Anthuenis haeren man, die zo nam over / danckelick alsvooren, heeft voor
ons bailliu ende mannen 't zelve vulkommen en(de) by / eede gherenunchiert
generalick ende specialyck al haer recht van bylevinghen en(de) al / 't guendt dat
haer anderssins zoude moghen enichsins competeeren hoedanich 't zelve / wesen
mochte, belovende up haer kerstelicke trouwe ende vrouwe waerhede / nimmermeer
an 't voornoemde leen ende heerliche- en, ter causen van harer bylevinghe / ofte
anders eenich recht te heesschene ofte vermethene, by eenegher wet / gheestelick
ofte weerlick. 'T welcke by maninghe van mij, bailliu ende wijsdomme / van ons
mannen voorscreven es van weerden ende vuer souffisant ghehouden.*

[IN GESCHRIFT STELLEN VAN HET VERKOOPCONTRACT]

*Ende omme dat 't ghuent voorscreven ende elck point byzondere, gheschiedt als
boven / zoude moghen te stercker ende vaster blyven, ende onderhouden werden
inder / eeuwicheyt, so hebben de voornoemde contractanten begheert, van ons
bailliu / ende mannen bovenghenoempt, al in't langhe 't zelve by ghescrifte ghestelt
te / werdene, alzoot behoort. Omme 't welcke ghedaen, ende 't zelve by / hemlieden
ghesien ende gheacordeert, wederomme voor onsliden bailliu en(de) / mannen
collegialick vergadert te comparerene ende alsdan te ratificeerene ende / van nieus
te willekuere- en, aggreerene ende consenteerene in al 't guendt voorscreven, / ter
versekerthede ende bewaernesse van elck anderen. Ende omme hier naermals / te
obuierene, voorcommene ende te einterene alle suspitien, presumptien, occasien, /
middelen, redenen, pretensien ende oorsaken van precipitancien, verhaestinghe
ende / anticipatien, die ter causen van al 't guendt voorscreven zouden moghen
rysen / gheallegierdt ofte ghesustineert werden hier inne onbehoorlick ghebuert te
zyne.*

[LEVERING OP 20 DECEMBER 1540 AAN DE KOPER VAN BRIEVEN VAN TOECOMPSTE]

Ende oick omme dat al 't zelve zoude moghen blijven sorteeren ende gheachtervolghen / werden inder eeuwicheyt, ende danof den voornoemden coopere, ghelevert zulcke / wettelicke lettren ende brieven van toecompten als 't zijnder bewaernesse dienen / ende behooren 't welcke alst hier verclaerst es, also ghebuert zynde up den / voorseyden twintichsten daghe van december, zo heeft joncheere Anthuenis om / zyne belofte te veldoenen corts daer naer ip den vufentwintichsten dach der selver / maendt my bailliu ghelevert ende gheexhibeert de lettren van octroye voors(eid)

[f° 6]

inhoudende van woorde te woorde, zo hier naer volgt: ...

[BEGIN CITAAT VAN HET OCTROOI TOT VERKOOP, AFGELEVERD 23 DECEMBER 1540]

... De raedslieden 's keyzers / vanden Romeynen altyts vermeerder 's Rijcx, Cooninck van Germanen etc. Grave / van Vlaendren etc. gheordonneert in Vlaendren, den bailliu vanden hove ende casteele / vander Ouderburch van Ghendt, ofte zijnen stedehouder hier up verzocht, Saluut.

Joncheere Anthuenis van Mortai(n)gnen gheseyt van Pottelles, schiltcnape, heeft ons / te kennen ghegheven, hoe dat hy suppliant omme betere ghedaen dan ghelaten en(de) / omme hem te succurrerene ende behelpene in zijne noodsakelicke affairen, / vercocht heeft Cornelis Scepperus, rudder, raedt der keyserlicker majesteyt / in zijne Raden van State, ende secreten, twee zijne leenen die hij houdende es / vander k(eizerlijke) m(ajestei)t als grave van Vlaendren, danof deen es de heerlichede van Eecke, / vermoghende alle justicie, hooghe, middele ende nedere ghehouden van zijnen voors(eiden) / hove ende casteele vander Ouderburch te Ghendt. Ende al eist zo, dat de voorn(oemde) / suppliant, achtervolghende den inhoudene van zijnen contracte, gheerne den voors(eide) / zijnen coopre erfven ende investieren zoude in 't voors(eide)leen ende heerlichede.

Ende oick dat hy te dien fyne de kercgheboden daer toe dienende ende nootsakelick / wesende, heeft ghedaen doen daer 't behoorde. Niet min beducht hem, de voorseyde / suppliant, dat ghy ofte uwe stedehouders als onder wien 't zelve leen / ghelegghen ende ghehouden es, niet goedelicx en zult wullen verstaen ter onterfvenesse, / erfvenesse ende investiture vanden voors(eide) leene, ten zy dat den voornoemden / suppl(ian)t by ons daer toe verleendt werde behoorlick ende expres consent ende / octroy, zo hy zeght 't zelve an ons versouckende. Waeromme wij daer toe gheneghen, ondbieden u ende bevelen van ons voorseyts heeren wegghen daertoe / co(m)mitterende by desen eyst noodt dat ghy met hu nemende vanden mannen / van leene vanden voorseyden hove in alzulcken ghetaele als het betaempt ende / van noode zy, ontuudt ende onterft den voorseyden vercoopere vanden voors(eiden) / leene ende heerlichede, ende daer inne behouden ons voors(eid) heeren recht / ende elcx anders, erft wel ende wettelick den voors(eide) coopere, ofte den ghuenen / die hij daertoe noemen zal, naer de coustume ende usaige vanden voors(eide) hove / ende casteele vander Ouderburch van Ghendt, behoudens dat de zelve coopere / ofte die daer inne gheërft blyven zal, in confiscatien ende verbuerter van goede / niet vryer en zy dan de voors(eide) vercoopere, van welcker dingghen te doene / wy hu

gheven vulle macht ende speciaal bevel, ontbieden ende bevelen van / ons voorseyts heeren wegghen allen zynen officieren ende ondersaten, dat zij / hu dit doende, neerstelick verstaen ende obedieren. Ghegheven te / Ghendt, onder den zeghele vanden voornoemden camere, den drie en twintichste / in decembre XVe veertich, onderscreven by mijnen heren vanden Rade / gheordonneert in Vlaendren, ende onderteekent Steelandt. ...

[EINDE CITAAT OCROOI]

[VERKLARINGEN VAN VERWANTEN VAN DE VERKOPERS OVER HUN AKKOORD TOT VERKOOP]

... Heeft oick de / voorseyde joncheere Anthuenis om te doen blijckene vander noodt ende zyn / vrienden te doen consentieren inden vercoope, sommige vande selveghe zijne / vrienden ende maghen, voor ons bailliu ende mannen doen commen tot q(on)firmatie / ende versterkinghe van zynen eede, zoo dat ter dien cause voor ons bailliu / ende mannen vooren gheenoempt ghecommen ende ghecompareert zyn in propren / persoonen, eerst upden neghentiensten van meye joncheere Franchoys vander / Moote, heere van Ingoedinghen, ghetraudt hebbende joncvrauwe Barbele van / Mortai(n)gnen, gherechtiche zuster van vadere ende moedere vand(en) voornoemden / joncheere Anthuenis, oock broedere van joncvrauwe Margriete vander / Mote, wettelicke gheselnede vanden voors(eiden) jonckeere Anthuenis ende als naest bestaende van beeden zijden. It(em) corts daer naer joncheere / Floris van Mortaingnen gheseyt van Pottelles fs mer Reygnaults, capiteyn en(de)

[f° 6^v]

hoochbailliu vanden lande ende graefscpe van Ghavere. Item Willem van Hembiese al / vrienden ende maghen de naetste ende apparendste vanden voorseyden joncheere Anthuenis / van zijnder zijde, de welcke van ghelycken up huerlieder eedt, ghestaeft ende / ghemaendt alsoot behoort, hebben verclaerst ende verclaersen by desen, dat zij wel / weten den noodt zulck zynde. Ende dat de voornoemde joncheere Anthuenis, gheen / andere noch bequaemere goedt en hadde hem toebehoorende, omme hem uijt zynen / voorn(oemde) commeren, schulden ende lasten te helpene, ende te stellene, dan 't guendt byden / zelven joncheere Anthuenis mer Cornelis vercocht. Zijn voorts voor ons bailliu / ende mannen als vooren ghecompareert in propren persoonen, upden voors(eide) neghen / thienste daghe van meye laestleden, Anthuenis ende Andries van Quickelberghe / ghebroeders, ooms vande voors(eyden) joncvrauwe Mergriete vander Mote, ende oude ooms / vanden kynderen vanden voornoemden joncheere Anthuenis van Morta(n)gnen, Jacob van / Quickelberghe, Jan del Vael ende Jan de Ruddere, rechtzweers vander voorseyde joncvr(auw) / Mergriete vander Mote als naeste vrienden ende maghen vander moederlicke zyde / vanden onbejaerden kynderen vand(en) voorn(oemde) joncheere Anthuenis. De welcke kenden / gheconsenteert ende gheaccordeert hebbende, consentieren ende accordeeren by desen / inde vercoopinghe vanden leenen in desen jeghenwoordeghen chaertre begrepen, / achtervolghende zekere certificatie danof wesende onder den zeghel van ons bailliu / ende mannen voorscreven in daten vanden [opengelaten] in wedemaendt XVe een ende / veertich.

[FINAAL AKKOORD VAN DE VERKOPERS EN ZEGELING VAN DE AKTE DOOR DE BALJUW EN DE LEENMANNEN]

Volghende welcken so zijn de voornoemde coopere ende vercoopere / hedent date deser anderwerf ghecompareerdt voor my Philips de Vriendt, bailliu / vander Oudenburch by provisien, Jacob de Vriendt, Jan Borluut, Joos vanden Bossche, / Gheerdts vanden Bundere, Lievin de Buck, Ghyselbrecht vanden Putte ende Lievin de Schoemaker, / mannen van leene der keyserlicker majesteyt van zynen casteele ende Oudenburch voorn(oemd).

Aldaer de voornoemde mer Cornelis alsvooren an ons bailliu ende mannen voornoe(m)dt / verzochte verclaers of onslieden niet indachtich ende kennelick en was, al 't guendt / voorscreven ende elck poinct zonderlinghe, voor onslieden ghepasseert zijne, daer / up wij mannen voornoemdt, up 't raccord van elckanderen, verclaersden ter maninghen / vanden voors(eide) bailliu, dat jae, ende dat al 't guent voorscreven onslieden wel / indachtich ende kennelick was als daer over ons lichaeme van wette ghestaen hebbende.

Ende daer naer hebben de voornoemde joncheere Anthuenis ende joncvrauwe Mergriete / vercoopers in persooene elck bijzondere verclaerst ende verclaersen by desen, dat zij / ghesaemder handt, wel ende in 't langhe, rypelick t'huerlieders aysemente, dese jeghenwordege / lettren van toecompsten, midsgaeters 't contract tusschen hemlieden ghemaect, daer / inne gheinserreert ende elck poinct zonderlinghe van diere ghelesen, verstaen, ghesien / ende ghevisiteert hebben, zo wel inde absencien vanden voornoemden mer Cornelis / ende ons bailliu ende mannen boven ghenoeemt, als in onslieder jeghenwoordigheyt.

Mids welcken hemlieden ten versoucke vanden voornoemden mer Cornelis, coopere / oock ghevrach ghedaen was by my bailliu of zy jeghens 't inhouden vanden voornoemd(e) / chaertre ende lettren van toecompsten, midsgaders den inhoudene vanden gheheelen / contracte ofte eeneghe poincten daer inne begrepen, yet wisten te zegghene ofte / doen zegghene, ende of al 't guendt voorscreven niet overleden ende ghepasseert en / was wel ende wettelick zoodt behoorden, verclaersden de voornoemde vercoopers / elck bijzondere dat zij jeghens al 't guendt voorscreven niet en wisten te zegghene / als al 't zelfve, wel ende wettelick by maninghen ende vonnessen van onslieden bailliu / ende mannen bovenghenoeemt, ghepasseert ende overleden zijnde. Ende over zulck / accordeerende, willekuerende, aggreerende ende ratifierende al 't guendt voorscreven in / alle zijne poincten, leden ende articlen, consenteerende met luyden voyse dat men / over zulck 't zelve ende elck poinct zonderlinghe over hemlieden, haerlieders hoeys / ende naerco(m)mers verkennen zouden, begheerende ende verzouckende ter bewaernesse / ende verzekethede vanden voornoemden mer Cornelis Scepperus, ruddere, etc., huerlieders / coopere 't zelve aldus gheseghelt ende gheregistreert te werdene int registre

[f° 7]

vanden hove. Volghende welcken, zo maende de bailliu de voornoemde mannen / of dit jeghenwoordich verkennen, midsgaders d'accord, willekuere, aggreatie, ratificatie / ende elck poinct zonderlinghe, zo wel ende wettelick ghedaen was dat behoort / voor ons lieden, verkennt, gheaccordeert, ghewillekuert, gheaggreert en(de) geratiffiert / te blyvene. Ende wij, ghemaendt wesende, hebben ghewijst ende

wijzen / by desen dat dit jeghenwoordich verkennen accord, willekuere, aggreatie ende / ratifficatie ende elck poinct zonderlinghe zo wel ende zo wettelick ghedaen / es. Als dat wij 't zelve houden over verkendt, gheaccordeert, ghewillekuert, / gheaggreert, ende gheratiffiert. Ende van zulck stede te houdenen ende sortere ne / in effecte, nu ende ten eeuweghen daghen, naer de coustume ende usaige vanden / voornoemden hove ende casteele. Ende omme dat alle dese dinghen ende elck / poinct zonderlinghe waeren ghedaen wel ende wettelick met allen den maninghen, / vonnessen ende sollempniteiten van wette also men die schuldich es ende behoort / te doene naer de coustume, zede ende usaige vanden voornoemden hove en(de) casteele / vander Ouderburch voornoemdt, so hebben wij, bailliu ende mannen boven / ghenoept desen jeghenwoordighen chaertre ende lettren van toecompsten / ende ratifficatie ghezeghelt elck onser met zijnen propren zeghele, den / achtiensten in wedemaent anno vijftienhondert ende eenenveertich / ende d'inhouden van desen ghedaen registreren inden regystre vanden / voornoemden hove ende jaer folio LX.

8. Denombrement van het deel onder de heerlijkheid van Ayshove, 10 mei 1554

A. ORIGINEEL.

Algemeen Rijksarchief Gent, Familiearchief FM51 : *Archief van de Familie Desmanet de Biesme en van de aanverwante families*, nr. 1.968.

Leenboek uit 1554 op papier in lederen kaft opgemaakt op basis van denombrementen vermoedelijk opgevraagd bij alle leenhouders n.a.v. de vernieuwing van een leenboek van de heerlijkheid Ayshove te Kruishoutem.

B. KOPIE.

Algemeen Rijksarchief Gent, Familiearchief FM51 : *Archief van de Familie Desmanet de Biesme en van de aanverwante families*, nr. 1.969.

f° 137-138 in een kopie van het leenboek 1554.

[f° 119]

Eecke

Cornelius Scepperus

[later bijgeschreven latere bezitters]

Nu Jo^r Adriaen van Coorenhuuse fs jo^r Frans

Nu Jo^r Frans van Coorenhuuse

Cornelius Scepperus, Rudder, Raet des keyselicker maiesteyt van zijnen Raeden van Staete ende secreten, Tresorier van zijner espargne, heere van Eecke up der Schelden, houdt van edelen ende weerden heere mer Gabriel van Jeuche, Rudder, heere van Mastaing, van Aeyshove en(de) dit van zijnen hove en(de) heerlichede van Aeyshove, een leen ghenaeemt de Hollanten, consistierende 't lichaem ende groos vanden zelve leene in zesthien bunderen onder landt ende meersch lettelt min ofte meer ghelegghen binnen de prochie van Eecke voors(ei)t. Ende hoe wel bijden houden ende voorgaenden denombrement men nyet en bevindt verclaerst de beleggherthede ende abouten vanden zelve leene, niet min verclaerst de

voorn(oemde) heere van Eecke naer zijn beste kennelichede ende 't ghene dat hij daer af heeft connen bevinden dat 't zelve leen loopende es ende hem bestrect van eynde 't eynde de nieuwe Schelde upde zuutoostzijde,

[f° 119^v]

zuut ghelant Willem Damman met zijnen Coreelhovene, west Gillis Heyse, de kercke van Haspere, Stevin Maes hoir, Lysbette der Wewen, Lievin Sceppers, d'hoir Jacop vander Stichelen ende Jan Buridaen, ende noort de weduwe van m̄ Franchois de Brune. Van welcke voors(eit)s zesthien bunderen de vijf bunderen over langhen tijt ende menichte van jaeren verdonckert zijn gheweest zonder te weten waer die ghelegghen ofte ghevaeren moghen zijn. Tot welcken zijnen voorseijden leene behoort hooghe justicie, middele ende neerdde [? nedere in de kopie], ende al datter onder es, eenen bailliu die stellen mach eenen onderbailliu ende eenen praetere van zijnen weghe, een hof van mannen daertoe behooren zeven mannen van leene die huerlieder leenen van hem houden onder cleen ende groot, wanof hij heeft als men se vercoopt ofte verandert den thienden penninck, van sommige een relief van thien ponden paris(i)s ende van andere den beste vrome van drie jaeren, ende camerlinckghelt van twintich scell(inghen) paris(i)s.

Item een vierschaere van zeven scepenen.

Item alle boeten van drie ponden paris(i)s

[f° 120]

ende alle manieren van beste hoofden, goet van bastaerden, tol ende vont, vrije visscherie ende voghelrie al 't heerscip duere.

Item als men die erfve verandert ofte vercoopt die van zijnen leene ghehouden es, zoe heeft daer af hij den thienden penninck ende ter doot dobbel rente.

Item behoort noch ten desen zijnen leene in penninck rente neghen ponden dertien scell(inghen), zes penninghen .. paris(i)s ofte daer ontrent, zessentneghentich cappoenen, elcke twee hoendren gherekent voor eenen cappoen.

Item twaelf hoendren, vier gansen ende vier brooden.

Item zeven mudde drie halster, twee moekins ruwe evene lettelt min ofte meer, die diverssche laeten ghelden jaerlicx vuyt huerlieder erfven die zij van zijnen leene haudende zijn.

Welck denombrement metter voorseyder specificatie van abouten ende anderssins de voorn(oemde) heere van Eecke overgheeft volghende de provisie vander k(eiserlicke) m(aiestei)t bij den voorn(oemden) heere van Mastaing, Ayshove en(de) vercreghen ten laste van allen den leenen bij hem ghehouden in daten vanden VI^g dach octob(re) XV^c LIIJ bij protestatie

[f° 120^v]

ende onverlethede ende daer van nyet begrepen te wesen, zoe in zulcke ende ghelijcke zaeken daertoe dient en(de) behoort, dit voorseyt leen letter minder ofte meerder dan voorseyt es. Staende ten vullen relieve van thien ponden parisis ende twintich scellinghen parais(i)s, van camerlinckghelde ende alst verandert bij coope

*ten dienste van thiende penninck van dat ghelt ende camerlinckghlet alsvooren, ter
trauwen ende waerheden zijnen gherechten heere.*

*In kennessen van desen zoe hebbe ic Cornelis Scepperus, Rudder etc., dit
denombr(e)m(ent) ende rapport bezeghelt met mijnen ghewoonelicken zeghele van
waepene hier an hanghende den thienden dach van meye XV^r vierenvijftich.*